

Alte Drucke

**HISTORIA AVGVSTANÆ || CONFESSIONIS, || continens ||
SERIEM VARIA=||RVM DELIBERATIO=||NVM ET ACTORVM IN
CAV-||SA RELIGIONIS, EO TEMPORE, || QVO ...**

Chyträus, David

Francoforti ad Moenum, 1578/1579

VD16 ZV 30715

CONFESSIO DOCTRINAE SAXONICARVM ECCLESiarVM, SCRIPTA ANNO DOMINI
M. D. LI. VT SYNODO TRIDENTINAE EXHIBERETVR.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-149583

CONFESSIO DOCTRINÆ
SAXONICARVM ECCLESIARVM,
SCRIPTA ANNO DOMINI M. D. LI.
VT SYNODO TRIDENTINÆ
EXHIBERETVR.

M. D. LXXVIII.

CONFESSIO DOCTRINAE
SAXONICARVM ECCLIESIARVM

SCRIPTA ANNO DOMINI M. D. LI.

AT SVBODI TIBENTINAE

ENHRETTVIR

M. D. LXXVII

CONFESSIO SAXO- NICA.

Necesse est interrogatos recitare doctrinam, præsertim cum accusantur Ecclesiæ, quod vel errore falsa dogmata sparserint aut receperint: vel petulantiæ moveant seditiones, & à cōmuni cōsensu temere discedant propter ambitionem, odia, auaritiam, cupiditatem vindictæ, aut alios prauos affectus. Itaque & nos iussi, verè & bona fide, iterum recitabimus doctrinam in Ecclesijs nostris sonantem: quam etsi alij magis, alij minùs eruditè aut perspicuè tradunt, tamen sine discordia in fundamento omnes pastores in Ecclesijs nostris amplectuntur.

Quamquam autem scimus periculosam esse veritatis confessionem: tamen propter multas honestas causas eam nō grauiter repetimus: Primum, quia, cum multa falsa crimina apud Reges, & apud exterarum nationes in nos conferantur, & odia contra nos varijs calumnijs accensa sint, hæc commemoratio mendacia illa refutabit, & aliquorum iracundiam leniet: Deinde sapius repetere veram doctrinæ explicationem, Deo gratum est: & aliqui cognitis fontibus ad veritatem inuitantur.

Necesse est nos etiam ad posteros relinquere publica testimonia, digna fide, opposita falsis criminationibus, ne posteritas de nobis secus iudicet: & vt aliqui his nostris testimonijs commo-
niti, veritatem inquirant, & in veris sententijs confirmantur.

Speramus etiam eos, qui considerabunt historiæ seriem, & initia horum certaminū, intellectuuros esse, nos nec errore, nec vlla praua cupiditate hanc doctrinam amplexos esse, & tueri.

Nullum maius scelus est, quàm agnitæ veritati aduersari, sic ut scriptum est: Blasphemia spiritus non remittetur.

Nos igitur cum audiuissemus perspicuam veritatem de rebus necessarijs, de poenitentia, de Fide accipiente remissionem peccatorum, de lege, de gratia, de vera inuocatione, de discrimine verorum & falsorum cultuum, de vsu Sacramentorum, & alijs necessarijs doctrinæ partibus: assentiri, & Deo gratias agere pro hoc immenso beneficio oportuit, quod reddita Euangelij luce, plures ad se conuertit.

Cum enim scriptum sit, Pater sanctifica eos in veritate tua, Sermo tuus est veritas: Ecclesia colligitur non falsis opinionibus & superstitionibus, sed incorrupta Euangelij voce. Itaque si constabit, genus doctrinae, quod amplexi sumus, verum & necessarium esse Ecclesiae, non sophisticum, non seditiosum: non existimemur aut errore lapsi, aut curiositate, aut odio disciplinae, ac leuitate, & licentiae dulcedine, aut alijs prauis cupiditatibus impuls, ut no- uis opinionibus applauderemus.

Initium autem his disputationibus praebuit contentio de indulgentijs, quas cum monachus Tecelius in his regionibus venales circumferret, & in earum praconijs multa tetra mendacia scurrili impudētia spargeret, officij ratio pios doctores cogebat, hos furores taxare & reprimere.

Edidit igitur D. Lutherus propositiones pie & modeste scriptas, ad erudiendas & commonefaciendas Ecclesias de tora doctrina poenitentiae. Hic pugnare Tecelius incepit, non solum clamosis concionibus, & suorum satellitum scriptis, sed etiam fulminibus condemnationum & excommunicationum.

Ac citò ex Germania Romam perlata est fama horum certaminum, & duos statim belli socios habuit Tecelius: Romae Magistrum Palatii, & in Germania Eccium, qui Leonis bullam Romam attulit. Lutherus, quia veritatis defensionem abijcere non potuit, & tot modis irritabatur, edidit Defensiones copiose scriptas, in quibus, ut causarum magnitudo & varietas poscebat, de multis partibus doctrinae Ecclesiasticae dici necesse fuit.

Cum igitur multi errores & abusus in Ecclesia multis iam seculis haerant, quos multi docti & pij etiam ante haec tempora & deplorarunt & taxauerunt, fieri non potuit, quin hi errores & abusus reprehenderentur, cum de fontibus harum controuersiarum dicendum esset.

Quaquam autem & fuerunt, & sunt, & erunt dissimilia hominum iudicia: tamen res ostendit, Deum voluisse depulsis tenebris apud multos restituere ministerium Euangelij, & veram inuocationem, & hac repurgatione doctrinae passim sibi aeternam Ecclesiam colligere. Nec verò dici potest, nullos fuisse aut esse errores in doctrina & traditionibus aduersariorum.

Maximè necessarium est in Ecclesia extare doctrinam de POENITENTIA, & de FIDE accipiente remissionē peccatorum incor-

incor-

incorruptam & perspicuam. Manifestum est autem, de hac præcipua parte doctrinæ Ecclesiasticæ, multos perniciosos errores & labyrinthos tradi & confirmari ab aduersarijs. Extant enim libri, qui inde vsque à trecentis annis in multorum manibus sunt.

Quanta contumelia est aduersus filium Dei, quòd dicunt homines mereri remissionem peccatorum proprijs operibus, & iustos esse impletionem legis? Deinde cumulāt errores: Cùm nemo sciat, quando satis habeat operum, iubent homines perpetuò dubitare, an habeant remissionem peccatorum, & an placeant Deo.

Hic de Mediatore Filio Dei, & de fide accipiente gratuitam remissionem peccatorum, & vincente dubitationem, silentium est in aduersariorum scriptis. Hi errores prorsus Ethnica somnia sunt, & complectuntur aliud magnum chaos errorum.

Fingunt deprauationem in natura humana, quæ nominatur mala concupiscentia, non esse peccatum: id est, non esse malum pugnans cum lege Dei. Fingunt obedientiam, quæ præstari potest in hac vitâ, esse impletionem legis, & hominem hac impletionem legis coram Deo iustum esse. Postea in doctrina poenitentiae sinxerunt inextricabilia deliramenta, oportere contritionem sufficientem esse, & hanc mereri gratiam.

De confessione flagitant enumerationem singulorum delictorum, quæ est carnificina conscientiarum, impediens fidem & inuocationem.

Nomen satisfactionum non intellectum, falsò transtulerunt ad compensationes pro peccatis: & sinxerunt opera non debita cultus Dei esse, & compensationes.

Postea res ad quæstum translata est. Excogitatae sunt indulgentiæ, ne ab ipsis quidem intellectæ, qui venales circumferebāt. Et hæc præstigiæ obscurabant doctrinam de filio Dei, de vera conuersione, de fide, de inuocatione, de veris cultibus.

Erat ignota tota hæc consolatio, necessaria omnibus, quomodo conuersus ad Deum sit iustus, & placeat Deo: qua de re in scriptis Monachorum leguntur tantum Pharisaicæ opiniones, nec ostenditur discrimen iusticiæ fidei & disciplinæ.

Prætera in multis regionibus aut silent conciones ferè toto anno, aut si quæ fiunt, plenæ sunt vanitatis. Non enim continent doctrinam de beneficijs filij Dei: sed indocti recitant fabulosas historias de sanctis, aut supersticiosas naniæ traditionū, doctiores ostendunt.

ostentant philosophiam: nunc utrique, docti & indocti, tantum conuiciantur Lutheranis, & damnant incognita.

Præterea intueantur oculi ea quæ fiunt in ipsorum templis. Omnia plena sunt inuocatione mortuorum hominum. In multis locis adhuc prostrati ad statuas, inuocant alij alia numina, & alij de causis: Ab Anna petuntur diuitiæ, ut à Iunone: à Georgio victoriæ, ut à Marte: denique ab alijs alia. Hi furores manifestè contumeliosi sunt contra Deum. Quantum manifestæ turpitudinis oritur ex lege de cœlibatu? Quàm multi homines tot seculis, alio qui amantes virtutem, polluti sunt horrendis peccatis, propter hoc vinculum, qui tandem desperatione & æternis pœnis oppressi sunt.

Vita monastica plena est falsarum opinionum & superstitio num, & multæ bonæ mentes pereunt ibi, ignorantes Euangelium, & implicitæ laqueis stultarum & impiarum traditionum. Ita & in reliqua Ecclesia, multæ falsæ opiniones de humanis traditionibus à Monachis & sparsæ sunt antea, & nunc confirmantur, quæ fidem, inuocationem, & veros cultus alios à Deo mandatos obscurant.

In templis etiam palàm cernitur multiplex prophanatio Cœnæ Domini, quam summa reuerentia administrari oportuit. Legunt Missas, & offerunt, ut loquuntur, plurimi sacrificuli, prorsus ignorantes quid agant. Tantum consuetudini obtemperant aut seruiunt ventri.

Alij superstitiosi, qui plus cogitant de hoc suo opere, fingunt se opus facere toti Ecclesiæ necessarium, quod mereatur facienti & alijs remissionem peccatorum. Postea fit aucupium maximi quæstus, fiunt sacrificia pro mortuis. Et templa magis occupata sunt funerum ceremonijs, quàm voce concionum, aut exercitijs viuientium.

Nec populus rectè docetur apud aduersarios de usu Sacramenti: quia docent monachi, sumentes ex opere operato, ut loquuntur, accipere remissionem peccatorum. Et una pars Sacramenti populo adimitur: altera pars etiam extra usum institutum circumfertur, & adoratur contra rationem Sacramenti: & additæ sunt falsæ opiniones multæ. Nihil dicunt hîc de iusticia fidei, & de vero usu Sacramentorum: quæ non sunt merita, sed testimonia confirmantia fidem, ut suo loco dicemus.

Hos morbos in Ecclesia si quis aut dissimulare, aut excusare vult,

vult, facit iniuste: & inter eos est, quibus dicitur: Væ vobis, qui dicitis malum bonum, &c. Sunt enim publice noti omnibus, non fascinatiis tetra hypocrisis.

Diximus pauca de erroribus doctrinæ, & cultuum. Iam & Episcoporum aulæ aspiciantur, ubi non de communibus aularum vicijs & miserijs querimus, quales sunt in omnibus etiam parvis familijs, sed de neglectione præcipuorum officiorum, quæ sunt, ordinatio ministrorum, inspectio Ecclesiarum, gubernatio studiorum doctrinæ, cura disciplinæ, legitima dijudicatio controversiarum coniugalium. Hæ summæ res initio commendatæ fuerunt Episcopis, quas ferè ubiq; ab eis negligi manifestum est. Internebræ, idola, disciplinæ laxatio peruasit in Ecclesiam, Episcopis negligentibus sui muneris officia. Nunc magis negligunt, quàm antea: & addunt tyrannidem aduersus homines innocentes, ut idola & impias leges stabiliant.

Est & omnibus doctis nota vanitas constitutionum & opinionum, quæ tribuunt Romano Episcopo etiam auctoritatem regiam: qua opinione inflati Pontifices, sæpe magna bella accenderunt.

Non igitur nobis obijci potest, nos falsò queri de Ecclesiastica gubernatione, & seditiosè aduersari gubernatoribus, sine iustis causis: ac nos potiùs ferere nouas & perniciosas opiniones.

Multi enim tetri errores, & multi abusus adeò manifesti sunt, ut facilimè agnosci & iudicari ab omnibus communi sensu præditis possint. In talibus cum regulæ seruandæ sint, Non habebis deos alienos: Item, Blasphemia spiritus non remittitur: Item, Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit: necesse est nos dissentire ab ijs, qui mendacia & idola stabiliant, & sonare nostram confessionem: qua in re & intra iustas metas mansimus. Fideliter vniuersam Ecclesiæ doctrinam, inquisitis fontibus, tradidimus, & tantùm docendo eam propagauimus: Non fuimus turbæ seditionum: Imò scriptis Lutheri magis illustrata & ornata est politica potestas, quàm vllis scriptis aliorum post Apostolos.

Vt autem antea in multis scriptis, sine vlla ambiguitate simpliciter recitauimus doctrinam & ceremonias Ecclesiarum nostrarum, ita & nunc eandem commemorationem, sine ambiguitate & sine corruptelis exhibemus: in qua satis cōspicient omnes
verè

verè iudicantes hoc tempore, & ad posteros, nos fideliter retinere consensum Ecclesiæ Catholicæ Domini nostri IESV Christi, & illustrare doctrinam necessariam ad agnitionem Filij Dei, & ad salutem hominum: & non mouere curiosas aut inutiles quæstiones. Et offerimus nos ad piam declarationem, in quacunque parte flagitabitur.

DE DOCTRINA.

Cum certissimum sit, Deum sibi in genere humano, propter Filium, & per eum, colligere æternam Ecclesiam voce doctrinæ, quæ scripta est in libris Prophetarum & Apostolorum: affirmamus clarè coram Deo & vniuersa Ecclesia in cælo & in terra, nos vera fide amplecti omnia scripta Prophetarum & Apostolorum: & quidem in hac natiua sententia, quæ expressa est in Symbolis, Apostolico, Niceno & Athanasiano.

Et hæc ipsa Symbola, & eorum natiuam sententiam sine corruptelis semper constanter amplexi sumus, & Deo iuuante, perpetuò amplectemur. Et in hac fide verum Deum, qui se patefecit in Ecclesia sua misso Filio, & additis illustribus testimonijs, inuocamus, coniuncta precatione nostra cum omnibus sanctis in cælo & in terra.

Et extant nostræ enarrationes in Symbola, comprehendentes totum doctrinæ corpus & fundamentū, quæ ostendunt hanc nostram asseuerationem verissimam esse.

Damnamus etiam constantissimè omnes furores, qui pugnant cum Symbolis: vt sunt Ethnicorum, Iudæorum, Mahometistarum, Marcionis, Manichæorum, Samosatani, Serueti, Arij, Pneumatomachorum portentosa opinioniones, & aliæ, condemnata veris Ecclesiæ iudicijs.

Cum autem controuersia, quæ exorta sunt, præcipuè pertineant ad duos articulos Symboli, videlicet ad articulum, CREDO remissionem peccatorum: Item, CREDO Ecclesiam sanctam catholicam, ostendemus fontes harum controuersiarum: Quibus consideratis, intelligi poterit, nostras declarationes ipsam

Euangelij vocem esse, & ab Aduersarijs corruptelas in Ecclesia sparsas esse. Ac primū de articulo.

Cre.

CREDO REMISSIONEM PECCATORVM.

Hic multæ & magnæ corruptelæ affinguntur ab Aduersarijs: Credo, imò dubito, inquit: Item. Tunc credam, cum satis habebō meritorum: Item nō dicunt, Credo remissionem propter filium Dei certò dari gratis, non propter nostra vlla merita, aut vllam dignitatē nostram: Item non rectè enarrant peccatum, & fingunt hominem legi Dei satisfacere posse, & legis impletione iustum esse corā Deo in hac vita. Ideo primū de peccato, & de causa peccati, fideliter retinemus doctrinam veræ Ecclesiæ Dei.

Cū Essentia diuina sit vnica, æternus Pater, coæternus Filius, imago Patris, & coæternus Spiritus Sanctus, à Patre & Filio procedens, immensæ sapientiæ, potentiæ, bonitatis, verax, iusta, benefica, casta, liberrima, sicut ipsa describit sese in lege sua: & condiderit angelos & homines ideo, vt suam lucem, sapientiam & bonitatem in omni æternitate eis communicaret, & vt essent templa Dei, in quibus Deus habitaret, vt esset Deus omnia in omnibus, vt Paulus loquitur: condidit initio eos bonos & iustos, id est, congruentes cum mente & voluntate diuina, & placentes ipsi, ac dona attribuit, videlicet illustrem noticiam de Deo, & de voluntate eius, vt intelligerent se conditos esse à Deo, & ad obedientiam ipsi præstandam attribuit & libertatem voluntatis, vt dominant: & reuera voluit obedientiam, sicut scriptum est, Psal. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. Sed diaboli & homines libertate suæ voluntatis abusi, defecerunt à Deo, & hac inobedientia facti sunt rei iræ Dei, & amiserunt rectitudinem, in qua conditi erant.

Itaque libera voluntas in diabolis & hominibus causa fuit eius lapsus, non voluntas Dei, qui nec vult peccatum, nec approbat, nec adiuuat, sicut scriptum est: Cū mendacium loquitur diabolus, ex proprio loquitur, & pater est mendacij. Et 1. Ioan. 3. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quia ab initio diabolus peccat.

Est autem peccatum, quicquid est contrarium iusticiæ Dei, quæ est ordo in mente diuina, quem & postea sua voce in Lege & in Euangelio expressit: siue sit inobedientia originalis, siue actualis, propter quam & rea est persona iræ Dei, & damnatur æterna poena, nisi fiat remissio in hac vita propter Filium mediatoris.

Damna-

Damnamus etiam furores Marcionis, Manichæorum, & similes, pugnantes cum vero consensu Ecclesiæ Dei in hac tota quæstione.

DE PECCATO ORIGINIS.

DE peccato originis perspicuè etiam affirmamus, nos retinere consensum veræ Ecclesiæ Dei inde usque à primis patribus, Prophetis, Apostolis, & ab Apostolorum discipulis, usque ad Augustinum & deinceps traditum: & expressè damnamus Pelagium, & omnes qui similia deliramenta Pelagianorum in Ecclesiam sparserunt. Ac dicimus, omnes homines post lapsum primorum parentum, qui nascuntur ex commistione maris & fœminæ, nascentes secum afferre peccatum originis, sicut Paulus inquit Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & Ephes. 2. Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.

Nec nobis displicet definitio vsitata, dextrè intellecta: Peccatum originis est carentia iusticiæ originalis debitæ inesse: quia iusticia originalis non tantum fuit acceptatio generis humani coram Deo, sed etiam in ipsa natura hominum lux in mente, qua firmiter assentiri verbo Dei poterat: & conuersio voluntatis ad Deum, & obedientia cordis congruens cum iudicio legis Dei, quæ menti insita erat. Ac fuisset homo templum Dei, vt antea dictum est.

Hæc omnia complexam esse iusticiam originis, potest ex hoc dicto intelligi: Homo conditus est ad imaginem & similitudinē Dei, Quod interpretatur Paulus, inquit: Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iusticia & sanctitate vera: vbi certè intelligit sanctitatem veram, omnes virtutes fulgentes in natura nostra diuinitus, non arte ascitas, aut disciplina comparatas: vt nunc vmbra virtutum qualescunque sunt in hominibus ascitæ, quia tunc Deus habitans in homine rexisset eum. Cum autem consideratur, quid significet iusticia originalis, deinde minus obscura est opposita priuatio.

Est itaque peccatum originis, & propter lapsum primorum parentum, & propter hanc deprauationē, quæ lapsum secuta est, nascentes reos esse iræ Dei, & dignos æterna damnatione, nisi fiat remissio propter mediatorem. Et hæc deprauatio est, carere iam

luce

luce Dei, seu præsencia Dei, quæ in nobis fulsisset: & est auersio voluntatis nostræ à Deo, & contumacia cordis repugnans legi mentis, vt Paulus loquitur: & hominem non esse templum Dei, sed miseram massam, sine Deo, & sine iusticia.

Hos defectus, & hanc totam deprauationem, dicimus esse peccatum, non tantum pœnam peccati, & rem indifferentem, sicut multi Sententiarij dicunt, hæc mala tantum pœnam esse, & rem indifferentem, & non peccatum: & extenuant malum originis, & fingunt postea, homines posse legi Dei satisfacere, & propria legis impletione iustos esse.

Vitandæ sunt in Ecclesia ambiguitates. Ideo expressè nominamus hæc mala deprauationem, quæ sæpe nominatur ab antiquis scriptoribus mala concupiscentia.

Discernimus autem appetitiones in natura conditas, à confusione ordinis, quæ post lapsum accessit, sicut Ierem. 17. dicitur: Prauum est cor hominis: & Paulus inquit, Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum. Hanc malam concupiscentiam dicimus esse peccatum: & affirmamus hanc totam doctrinam de peccato, sicut in Ecclesijs nostris proponitur & declaratur, perpetuū esse veræ Ecclesiæ Dei consensum.

DE REMISSIONE PECCATORVM, ET DE IUSTIFICATIONE.

Dictum est suprâ, has cōtrouersias pertinere ad explicationem duorum articulorum Symboli: Credo remissionem peccatorum: & Credo Ecclesiam sanctam catholicam. Nec de rebus non necessarijs aut leuibz dicimus. Maximè necessarium est, in Ecclesia rectè proponi doctrinam de peccato, & intelligi, quid sit peccatum, & conspici discrimen inter iudicia politica & iudicium Dei.

Cum autem non rectè ostendant aduersarij, quid sit peccatum, vt iam dictum est, confirmant malam securitatem in hominibus, & multas falsas opiniones. Postea etiam quid est tristius, quàm hoc summum beneficium, remissionem peccatorum, & liberationem à morte æterna, vel obscurare, vel ignorare? Cumque nec discrimen sit inter Ecclesiam & alios homines, extincta luce de gratuita remissione peccatorum propter filium, & de fide, qua

h

remis-

remissionē accipi oportet, nec consolatio alia sit, retrahens nos ex morte aeterna, nec inuocatio vera sine hac consolatione fieri possit: & Deus ipse toties praeceperit audiri Filium, & custodiri Euangelium, quod est mirandum decretum prolatum ex arcano consilio diuinitatis, cum ignotum esset omnibus creaturis: maxime necessarium est, veram de remissione doctrinam retineri in corruptam.

Sed omnibus aetatibus inde usque à primis patribus sparsae sunt praestigiae à diabolis, contra veram doctrinam de filio Dei, praesertim in hoc articulo: quas tamen subinde refutauit Deus, excitatis rursus bonis doctoribus, ne funditus interiret Ecclesia. Ostenderunt Adam, Seth, Noe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, & alij deinceps verum discrimen Ecclesiae Dei, & aliorum hominum, & docuerunt Ecclesiae traditam esse promissionem de Filio Mediatore, & de remissione peccatorum: & hanc fide accipiendam esse gratis, propter Mediatorem: & alligauerunt inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecerat edita promissione de Mediatore: & habuerunt externos ritus diuinitus traditos, quierant signa promissionis, & nerui publicae congregationis.

Hos ritus, omiſſa doctrina promissionum & fidei, magna pars multitudinis imitata est: & cum affingeret hanc persuasione, homines his ritibus mereri remissionem peccatorum, cumulauit ritus, & paulatim processit audacia, ut sit, ut alij alia numina fingerent.

Ita discesserunt Ethnici à vera Dei Ecclesia, & ab agnitione veri Dei, & promissione Redemptoris. Idem accidit post Moſen. Instituta erant ceremoniae hanc ipsam ob causam, ut essent communes actiones de Mediatore: sed multitudo oblita promissionis de Mediatore, de doctrina fidei, de gratuita remissione propter Mediatorem, sinxit remitti peccata propter sacrificia, & ritus illos: & hac superstitione cumulauit sacrificia, & oblita est Mediatoris, & fuit sine vera consolatione, & sine vera inuocatione.

Idem accidit post Apostolos, amissa luce Euangelij, in qua proponitur gratuita remissio propter Mediatorem accipienda fide: Quasita est remissio per exercitia monastica, per coelibatum, per varias observationes, per oblationem in Missa, per intercessionem hominum mortuorum: & multae monstrosae superstitiones excogitatae sunt, ut historiae totius Ecclesiae post Apostolos ostendunt.

Aduersus

Aduersus hos errores immensa misericordia Deus subinde vocem Euangelij restituit: ac vt in populo Israël subinde Prophetas excitauit, qui doctrinam repurgarent: ita in Ecclesia, post Apostolos, cum scripta Origenica, & Pelagiana, & populi superstitio puritatem Euangelij corrupissent: tamen velut in caligine rursus accensa est lux ab Augustino, & hunc secuti sunt Prosper, Maximus, & alij, qui falsas opiniones in hoc articulo taxauerunt.

Postea natis Monachis, cum rursus latè vagaretur opinio, quæ fingit homines mereri remissionem operibus, fuerunt tamen aliqui rectius sentientes, etiam si fundamento stipulas adderent: vt Hugo, Bernhardus, Gilibertus, Guilhelmus Parisiensis, Taulerus, Drandorsius, Vesselus, & alibi alij. Et nunc voce Lutheri magis perspicuè restituta & illustrata est Euangelij doctrina, & monstratus agnus, sicut Baptista inquit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui non credit, manet ira Dei super eum.

Hanc ipsam vocem Euangelij incorruptam sonant & Ecclesiæ nostræ: & expressè discernimus disciplinam, seu iusticiam, quam potest efficere homo non renatus, à iusticia fidei, & nouitate, de qua concionatur Euangelium.

Dicimus, omnes homines disciplina coërcendos esse, id est, illa iusticia, quam etiam non renati præstare debent, & vtcunque possunt, quæ est obedientia in externis actionibus, iuxta omnia præcepta Dei ad omnes homines pertinentia: Quia Deus in homine post lapsum reliquit hanc libertatem, vt rationi & voluntati possint vtcunq; obedire externa membra, in externis motibus sciendis vel omittendis: vt Achilles potest gladium stringere, aut recondere in vaginam: Scipio potest coërcere membra, ne attingant alterius sponsam: vt hæc suo loco rectè & copiosè declarantur.

Hanc disciplinam à Deo præceptam esse, & puniri eius violationem præsentibus poënis & æternis, in his qui non conuertuntur ad Deum, certissimum est: iuxta illa dicta, Lex est posita iniustis: Item, Qui gladium acceperit, gladio peribit: Item, Scortatores & adulteros iudicabit Deus: Item, Væ qui spolias, quia spoliaberis.

Et si autè omnes homines hac disciplina suos mores regere debent, & Deus seuerè imperia hanc disciplinam tueri iubet,

& ipse horribilibus poenis declarat iram suam aduersus hanc: externa disciplina, etiam sicubi est honestissima, nequaquam est impletio legis, nec meretur remissionem peccatorum, nec est iusticia illa, qua coram Deo accepti sumus: nec lux illa fulgens in natura hominum, sicut fulsit iusticia nobis indita in creatione, aut sicut fulgebit noua iusticia in vita æterna.

Sed tota hæc disciplina est qualiscunque externa gubernatio, similis folio ficus, quo tegunt nuditatem suam primi parentes post lapsum. Nec magis tollit peccatum, & naturæ corruptionem & mortem, quàm tollebant illæ frondes fici.

Ideo Paulus toties clamat, non tolli peccatum lege. Rom. 3. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram eo. Et Rom. 8. Cum legi impossibile esset iustificare, &c. Et Galat. 2. Si per legem iusticia est, frustra Christus est mortuus. Et ad Tit. 3. Non ex operibus iusticiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluauit nos.

Et contumelia est Filij Dei, fingere, vlla nostra opera merita esse, seu precium remissionis peccatorum, & esse propiciationes pro peccato. Ideo Pharisaica illa & Pelagiana deliramenta clare damnamus, quæ fingunt disciplinam illam esse impletionem legis Dei: item mereri remissionem, seu de congruo, seu de condigno, vel esse iusticiam, qua homines coram Deo sint accepti.

Sed Filius Dei, Dominus noster Iesus Christus, qui est imago æterni Patris, constitutus est Mediator, Propiciator, Redemptor, Iustificator & Saluator. Huius vnus obedientia & merito placatur ira Dei, vt Rom. 3. dicitur: Quem posuit propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et Hebr. 10. Impossibile est sanguine taurorum tolli peccata. Ipse autem vnicam pro peccatis offerens hostiam, in perpetuum sedet ad dexteram Dei, &c.

Et si autem causas huius mirandi consilij, cur hoc modo redimendum fuerit genus humanum, nondum in hac infirmitate cernimus, sed postea discendæ erunt in omni æternitate: tamen hæc initia nunc discenda sunt.

Conspiciuntur in hac victima, iusticia Dei, & ira aduersus peccatum, & immensa misericordia erga nos, & amor in Filio erga genus humanum. Tanta est iusticiæ seueritas, vt non sit facta reconciliatio, nisi poena persolueretur: Tanta est iræ magnitudo, vt æternus Pater nō sit placatus, nisi deprecatione & morte Filij:

Tanta

Tanta misericordia, ut Filius pro nobis datus sit: Tantus amor in Filio erga nos, ut hanc veram & ingentem iram in se deriuauerit.

Harum maximarum & arcanarum rerum considerationem in pectoribus accendito tu, FILI DEI, Spiritu tuo sancto, ut verè expauescamus agnitione iræ, & rursus vera consolatione erigamur, & te in omni æternitate celebremus.

Ut autem beneficia huius Mediatoris nota essent generi humano, & nobis applicarentur, edita est promissio statim initio post lapsum primorum parentum, & deinceps sæpe repetita, & voce Prophetarum declarata: sed clarissimè recitata per ipsum Filium, & deinde per Apostolos: & institutum est ministerium docendi, & propagandæ promissionis, & condita Ecclesia, & subinde instaurata hac ipsa voce de Filio Dei propiciatore.

Per hoc ministerium semper fuit, est & erit efficax Filius Dei in credentibus, sicut Ro. i. dicitur: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Et instaurat ipse hoc ministerium, cum inquit: Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos: Ite prædicantes poenitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo.

Vult argui peccatum in toto genere humano, sicut inquit: Spiritus arguet mundum de peccato, quod non credunt in me. Et Rom. i. Reuelatur ira Dei de coelo super omnem impietatem & iniusticiam hominum. Vult Deus agnosci iram suam aduersus peccata omnia, & præcipuè aduersus contemptum Filij, sicut & in Psalmo inquit: Osculamini Filium, ne irascatur, & pereatis de via, &c. Vult nos verè expauescere agnitione tenebrarum, & horrendæ prauitatis & contumaciæ nostræ. Et quidem ipse Deus iræ suæ sensu corda opprimit, ut inquit Ezechias: Sicut Leo, contriuit omnia ossa mea.

Et ad hoc iudicium non solum voce ministerij legis & Euangelij vtitur, sed etiam omnes calamitates humanæ sunt quasi vox legis, de ira Dei nos admonens, & omnes ad poenitentiam inuitans. Cum autem hac voce arguente peccata, mens perterrefacta est, audiat promissionem Euangelij propriam de Filio Dei, & statuatur sibi remitti peccata gratis propter Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum propiciatorem, per misericordiam, non propter contritionem aut dilectionem nostram.

Hac fide cum erigitur, certum est donari remissionem peccatorum, reconciliationem & imputationem iusticiæ, propter

ipsius Christi meritum: & Christum in nobis efficacem esse voce Evangelij, & Spiritu suo sancto viuificare credentes, & ex aeterna morte nos liberare, & facere nos simul haeredes vitae aeternae.

Ita inquit Paulus Rom. 3. Decernimus fide iustificari hominem, sine operibus legis: Item, iustificamur gratis ipsius gratia, per redemptionem, quae est in Christo IESU, quem proposuit Deus propiciatorem per fidem in sanguine eius. Et Act. 10. Huic omnes Prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes per nomen eius, qui credunt in eum.

Sunt autem nota vocabula: FIDES significat non tantum historiae noticiam, qualis & in diabolis est, de quibus dicitur, Demones credunt & contremiscunt: sed significat amplecti omnes articulos fidei, & in his hunc articulum, Credo remissionem peccatorum: Nec tantum alijs dari eam credo, sed mihi quoque.

Haec fides simul est fiducia acquiescens in Mediatore, iuxta illud: Iustificati fide, pacem habemus. Ita loquitur Paulus de fide, quae assentiens omnibus articulis fidei, promissionem inuenitur & amplectitur: copulat enim fidem & promissionem: Roman. 4. Ideo ex fide, ut sit firma promissio.

In declaratione vocabuli IUSTIFICARI, vltatè dicitur: Iustificari significat, ex iniusto iustum fieri: quod rectè intellectū, hic quoque quadrat, Ex iniusto, id est, reo & inobediente, & non habente Christum, fieri iustum, id est, absolutum à reatu, propter filium Dei, & apprehendentem fide ipsum Christum, qui est iusticia nostra, ut dicunt Ieremias & Paulus: quia eius iusticia nobis imputatur, & propter eum iusti reputamur, & quia dato Spiritu suo sancto nos viuificat, & regenerat, sicut & 1. Ioan. 5. dicitur: Hæc est vita in filio eius. Qui habet filium, habet vitam: qui non habet filium Dei, vitam non habet.

Quaquam autem simul incoatur nouitas, tamen non dicimus personam iustam esse in hac vita, propter nouas qualitates, sed propter ipsum Mediatorem passum, resuscitatum, regnantem, deprecantem pro nobis, nos obumbrantem & viuificantem.

Et quaquam sunt incoatae virtutes, tamen adhuc sunt imperfectæ, & hærent in nobis reliquiæ peccati. Ideo tenenda est hæc consolatio, placere personam propter filium Dei, imputato nobis ipsius iusticia, sicut Rom. 4. dicitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei.

& imputatum est ei ad iusticiam: Item, Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Itaq; & correlatiue intelligenda est hæc oratio, Fide iustificamur: hoc est, fiducia filij Dei iustificamur, non propter nostram qualitatem, sed quia ipse est propiciator, in quo cor acquiescit, fiducia promissæ misericordiæ propter eum, quam fiduciam ipse Spiritu suo sancto exsuscitat, sicut inquit Paulus: Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, quo clamamus, Abba pater.

Hic & de particula exclusiua dicendum est. Toties repetit Paulus vocabulum Gratis, qua voce certissimum est excludi conditionem meritorum nostrorum. Idco in Ecclesijs nostris dicitur: Sola fide iustificamur, quod sic intelligimus & declaramus: Gratis propter solum Mediatorem, non propter nostram contritionem, seu alia nostra merita, donamur remissione peccatorum, & reconciliatione.

Etsi enim contritio antecedit consolationem, & dilectio Dei, & aliæ virtutes multæ cum fide, seu hac fiducia simul accenduntur: tamen hæc virtutes non sunt causa, seu meritum remissionis peccatorum, nec propter eas persona placet, iuxta illud: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens: Sed habet remissionem, & placet persona certò propter Mediatorem, quem fide apprehendi oportet: vt Ephes. 3. dicitur: Per quem audemus accedere in fiducia, quæ est per fidem in eum.

Hæc tota doctrina fit illustrior in vera conuersione & quotidiana inuocatione piorum. Cum expauescimus agnitione iræ Dei, hæc vna est firma consolatio, confugere ad Filium Dei, qui inquit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item: Vni ego, nolo mori peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Item: Gratia exuberat supra peccatum.

In his doloribus, si doceas hominem, dubitandum esse de remissione peccatorum, vincet dolor & sequentur tristissimi fremitus aduersus Deum, & desperatio, & mors æterna. Sed si doceas, fide vincendam esse dubitationem, intelliget iam vocabulo fidei non tantum significari noticiam historiæ, intelliget fiduciam niti solo Mediatore, intelliget quid dicatur his verbis, Gratis propter Mediatorem, sola fide accipitur remissio, & placet persona.

Hæc lucta omnibus temporibus, aliquos erudit, vt has veras consolationes aliquo modo intelligerent. Etsi enim Origenes,

& multi scriptores & sententiarij aliud genus doctrinæ inſincerum pepererunt: tamen in Auguſtino, & alijs quibuſdam legitur dicta, quæ oſtendunt, eos ex his veris fontibus etiam hauſiſſe conſolationes.

Quamquam autem interdum improprie loquuntur, aut diſſimilia dicunt, quia in loquendo negligentiores fuerunt: tamen quæ fuerit eorum perpetua ſententia, ſi dextre iudicare volumus, animaduerti poteſt. Auguſtinus in Pſalm. 31. inquit: Qui ſunt beati? Non illi, in quibus non inueniet peccatum, nam in omnibus inuenit: Omnes enim peccauerunt, & carent gloria Dei. Si ergo in omnibus peccata inueniuntur, remanet vt non ſint beati, niſi quorum remiſſa ſunt peccata. Hoc ergo Apoſtolus ſic commendauit: Credidit Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſticiam.

Hic certe Auguſtinus fidem intelligit fiduciam, quæ accipit remiſſionem peccatorum: & dictum in Geſeſi & in Paulo proriſus intelligit, ſicut nos enarramus. Alibi de Spiritu & litera inquit: Ex lege timemus Deum, Fide confugimus ad miſericordiam.

Bernardus in concione de Annunciatione: Neceſſe eſt primum omnium credere, quod remiſſionem peccatorum habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei. Sed adde, vt credas & hoc, quod per ipſum peccata TIBI donantur. Hoc eſt teſtimonium quod perhibet Spiritus ſanctus in corde tuo, dicens: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apoſtolus, gratis iuſtificari hominem per fidem.

In hoc dicto perſpicue & proprie citatur ſententia Eccleſiarum noſtrarum, & extant ſimilia teſtimonia apud hunc ſcriptorem.

Baſilius etiam propriiſſime recitat noſtram ſententiam, in concione de Humilitate, his verbis: Qui gloriatur, in Domino gloriatur, dicens, quod Chriſtus nobis factus ſit ſapientia à Deo, iuſticia, & ſanctificatio, & redemptio, ſicut ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hæc eſt enim perfecta & integra gloriatio in Deo, quando neque propter iuſticiam ſuam quiſquam efferitur, ſed agnoſcit ſeſe indigere vera iuſticia, fide autem ſola in Chriſtum iuſtificari.

Cum igitur ex his, quæ dicta ſunt, manifeſtum ſit, quid ſignificet vocabulum fidei, in hac propoſitione, Fide iuſtificamur.

Hinc

Hinc intelligi potest, perniciosè errare Monachos, & alios, qui iubent conuersos ad Deum dubitare, an placeant Deo.

Hunc vulgarem errorem de dubitatione manifestè refutât hæc dicta: Iustificati fide, pacem habemus: Item, Ideo ex fide, vt sit firma promissio. Donec enim excruciamur dubitatione, corda fugiunt Deum, non acquiescunt in Deo, non inuocant: Et promissio fit eis inanis sonitus, quia non assentiuntur ei.

Postremò, Dei mandatum est æternum & immotū, vt credamus Filio Dei, iuxta hoc dictum: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Item, 1. Iohan. 5. Qui non credit Deo, accusat eum mendacij.

Est autem insulsa cauillatio: quòd dicunt, dubitandum esse propter nostram indignitatem, non propter misericordiam. Ideo enim edita est promissio, ideo Filius Dei mediator constitutus est, quia nos indigni sumus: & vt Pater propter ipsum passum, resuscitatum & deprecantem pro nobis, ac vestientem nos sua iustitia, certò sit propitius huic miseræ massæ, indignæ & plenæ sordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo IESU ambulant.

Absurdum est etiam, quod dicunt, nostræ indignitatis causa dubitandum esse. Non enim dubitandum est, an displiceat indignitas, sed veris gemitibus fateamur nos indignos esse, & opponamus promissionem, cui assentiri mandatum Dei est.

Non rectè accommodatur ad hanc dubitationem sententia in Ecclesiaste: Nescit homo an amore vel odio dignus sit. Amentia est fingere Solomonem hoc velle, nec iustos, nec iniustos debere statuere, an placeant aut displiceant Deo: cum certissimum sit, perseverantes in sceleribus contra conscientiam, displicere Deo.

Sed abducit nos Solomon à spectaculis externis ad verbū Dei, quasi dicat: Ex rebus secundis non statuas te placere Deo, nec propter res aduersas displicere. Non ideo placet Alexander, quia vincit, & magno imperio potitur. Iob in calamitate, David in exilio, non ideo statuunt se abiectos esse à Deo, quia sunt ærumnosi. Non ex his euentibus, seu externis spectaculis iudicet, sed ex verbo Dei. Etiam in media calamitate offertur consolatio:

Vt ego, nolo mortem peccatoris, &c. Sic Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum dederit, vt omnis qui credit in eum, Ezech. 33.
10. 21. 3.

h s

non

non pereat, &c. Denique error de dubitatione, prorsus Ethnica imaginatio est, ac Euangelium aboler, & in conuersione veram consolationem ijs, qui iram Dei sentiunt, adimit.

Docendi sunt potius homines, hanc certò vocem Euangelij esse, vt Filio Dei credamus, ac statuamus gratiam exuberare supra peccatum, ideoq; repugnemus dubitationi, & eluctemur, & fide eam vincamus, vt accedere ad Deum, inuocare eum, & ei gratias agere possimus. Hi summi cultus horribiliter impediuntur, quandoque animi concutiuntur fluctibus dubitationum, vt experientia ostēdit. Hinc perspicuū est, quare decretū Tridētinę Synodi, quod confirmat errorē de dubitatione, taxari necesse sit.

Ex his omnibus etiam intelligi potest, iustē reprehendi synecdochen eorum, qui sic interpretantur Paulum, Fide iustificamur, scilicet, formata dilectione, vt ipsi loquuntur. Nam vocabulum fidei intelligunt tantū de notitia, & cogitant hanc esse sententiam, Fide iustificamur, id est, præparamur ad iustitiam, id est, ad ceteras virtutes, quę sunt obedientia & impletio legis. Ita tantū hoc dicunt: Hominem esse iustum propter proprias virtutes. Deinde iubent dubitare, an sit ornatus illis habitibus, de quibus loquuntur.

Ostendimus autem suprā, fide significari fiduciā acquiescētem in Filio Dei propiciatore, propter quem recipimur & placeamus, non propter nostras virtutes, aut legis impletionem. Cum autem in hac ipsa consolatione, fiducia, qua acquiescimus, in Filio Dei, verē sit motus accensus à Spiritu sancto, quo viuificatur cor, & liberatur ex aeterna morte, dicitur hæc conuersio, regeneratio, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu.

Et sit homo iam verē domicilium Dei, qui est in eo efficax, vt Ioan. 14. dicitur, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Filius *λέγει* voce Euangelij dicit consolationem in corde credentis, & ostendit Patris misericordiam, & Pater per Filium effundit Spiritum sanctum in cor credentis, qui lætitiā & inuocationem, & alios motus accendit, qualis ipse est. Ideo dicitur Galat. 3. Vt promissionem Spiritus accipiamus per fidem.

Non igitur loquimur de otiosa noticia: & errant imperiti, qui existimant remissionem peccatorum contingere otiosis, si-

ne aliquo motu animi, sine certamine, & sine sensu consolationis in veris doloribus, in ea aetate, quæ iam intelligere vocem doctrinæ potest, iuxta illud, Fides ex auditu est, auditus per verbum Dei. Et quia conscientijs in pœnitentia consolationem proponimus, non addimus hîc quæstiones de prædestinatione, seu de electione: sed deducimus omnes lectores ad verbum Dei, & iubeamus, vt voluntatem Dei ex verbo ipsius discant, sicut æternus Pater expressa voce præcipit, Hunc audite. Non quarant alias speculationes. *Rom. 10. Matth. 17.*

Certissimum est, prædicationem pœnitentiæ ad omnes homines pertinere, & accusare omnes homines. Ita & promissio vniuersalis est, & omnibus offert remissionem peccatorum, iuxta illa dicta vniuersalia: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Item Ioan. 3. Vt omnis qui credit in eum, non pereat. Roman. 10. Omnis qui credit in eum, non confundetur. Item, Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11. Concluserunt Deus omnes sub inobedientiam, vt omnium misereatur. *Matth. 11.*

In hanc vniuersalem promissionem singuli se includant, & non indulgeant diffidentia, sed luctentur, vt assentiantur verbo Dei, & obsequantur Spiritui sancto, & iuuari se petant, sicut dictum est Luc. 11. Quotò magis dabit Spiritum sanctum petentibus?

DE LIBERO ARBITRIO.

Am hîc nota sit etiam doctrina de libero arbitrio. Semper in Ecclesia homines rectè eruditi distinxerunt disciplinam & nominatam Spiritus, quæ est initium vitæ æternæ: & docuerunt, in homine libertatem voluntatis talem esse, ad regendos externos motus membrorum, quæ etiam non renati vtcunq; disciplinam, quæ est externa obedientia iuxta legem, præstare possint.

Sed homo nequaquam potest se liberare à peccato & morte æterna, viribus naturalibus: sed hæc liberatio & conuersio hominis ad Deum, & nouitas spiritualis, fit per Filium Dei viuificantem nos Spiritu suo sancto, vt dictum est Rom. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et voluntas, accepto Spiritu sancto, iam non est otiosa.

Ac Deo gratias agimus pro hoc immenso beneficio, quod nobis

nobis propter Filium, & per eum, dat Spiritum sanctum, & nos suo spiritu regit: & damnamus Pelagianos & Manichæos, ut hæc suo loco copiosius explicamus.

DE NOVA OBEDIENTIA.

Totum beneficium Filij Dei considerandum est: Ita enim vult peccatum & mortem tollere, & nos ex regno Diaboli eripere, ut prorsus abolito peccato & deleta morte, restituat in nobis æternam vitam, in qua Deus nobis communicet sapientiam, iustitiam & lætitiā suam, & in qua sit Deus omnia in omnibus.

Hoc summum beneficiū incoat in hac misera massa in hac vita, sicut scriptum est: Superinduemur, si tamen non nudi reperiemur. Item, Qui perseueraverit usque in finem, hic saluus erit. Itaque cum accipimus remissionem peccatorum, & reconciliati sumus, & obsignati Spiritu sancto, hæc bona effundere horrendus furor est: sicut describuntur effundentes, in parabola de domo mundata. Et in 2. Epistola Petri dicitur: Si hi, qui effugerunt contaminationes mundi, per agnitionem Domini & Salvatoris IESU Christi, his rursus impliciti succumbunt, fiunt eis postrema deteriora prioribus.

Effunduntur autem hæc bona, si quis non retinet fundamentū, id est, articulos fidei, siue sciens, siue deceptus, impia dogmata, seu idola recipit: Item, si quis alioqui contra conscientiam ruit. Hæ regulæ sæpe repetitæ sunt, ut Galat. 5. Qui talia faciunt, regnum Dei non possidebunt. Necessaria est igitur cura vitandi tales lapsus.

Hæc manifesta necessitas, proposita summa pœna, videlicet amissione vitæ æternæ, si quos non mouet ad bene operandum, hi sunt iam ex his, de quibus dicitur: Qui facit peccatum, ex Diabolo est. Item, Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et sunt necessitatis causæ plures. Debitum, id est, ordo immutabilis, ut creaturæ Deo obtemperent: ideo Paulus inquit, Rom. 2. Debitores estis. Item, ne Spiritus sanctus & fides excutiantur. Accedat & cura vitandi pœnas præsentis, quia certissimum est, plurimos etiam electorum lapsus, horribiliter puniri in hac vita, ut inquit Ecclesia apud Micheam: Iram Domini portabo, quia peccavi ei.

Et omnium temporum historiarum horrenda exempla poenarum continent: ut Dauid, Solomon, Manasses, Iosias, Nabuchodonosor, & alij innumerabiles duriter castigati sunt. Qua in re hoc tristissimum est, quod in ipsis poenis multa noua peccata cumulantur: ut in seditione mota contra Dauidem, in dilaceratione regni propter delictum Solomonis. Et de necessitate bene operandi, inquit Dominus Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra plus, quam Phariseorum, non intrabitis in regnum coelorum.

Considerata autem necessitate, quae multiplex est, sequuntur quæstiones: Quæ opera sint faciendæ: quomodo fieri possint: quomodo placeant Deo: quæ habeant præmia: quod sit discrimen peccatorum: quæ excutiant Spiritum sanctum, & quæ non nocuant.

QVAE OPERA SINT FACIENDA.

Vt Deus & fidem & opera regi suo verbo. Ideo tenenda est norma de bonis operibus, interioribus & exterioribus, quæ in istis præceptis Dei continetur, quæ ad nos pertinent, sicut Ezechielis 23. dicitur: In præceptis meis ambulate. Et hæc opera interiora & exteriora fiunt cultus Dei, cum fiunt in fide, & referuntur ad hunc finem, ut Deus hac obedientia celebretur.

Dicitur autem supra, externam obedientiam seu disciplinam præstare posse etiam non renatos: ut, honestè viuit Cicero, & bene meretur de toto genere humano laboribus gubernationis: sed mens plena est dubitationum de prouidentia, nec nouit, nec alloquitur verum DEVM in inuocatione, nec nouit promissiones, & semper dubitat, an exaudiatur, præsertim in calamitatibus: in quibus etiam Deo irascitur, cogitat iniuste se affligi, cum fuerit ciui honestus, & utilis Reipublicæ. Tales tenebræ in mente sunt magna peccata, quæ ratio sine luce diuina non satis iudicare potest.

Oportet igitur in renatis etiam internam obedientiam cooperari, veram Dei agnitionem, timorem Dei, dolores in poenitentia, fiduciam misericordiae propter Filium Dei promissæ, inuocationem, spem, dilectionem, lætitiā in Deo, & alias virtutes:

tes: & oportet eas referre ad debitum finem, scilicet vt Deo præstetur obedientia.

Hi veri cultus non possunt præstari sine luce Euangelij, & sine fide: quos aduersarij, qui videri volunt eximij præcones bonorum operum, nec intelligunt, nec flagitant, cum omittunt doctrinam de fide, quæ est fiducia misericordiæ, acquiescens in Filio Dei, quæ est præcipuum opus, & summus cultus Dei.

De operibus non mandatis à Deo infra dicemus. Et regula tenenda est: Frustra colunt me mandatis hominum. Sape autem *Matth. 15.* in Ecclesia accidit, vt maiori cura seruentur humani ritus, quam præcepta Dei: imò vt autoritas Pharisaicarum & iniustarum traditionum anteferatur mādatis diuinis, vt multis seculis, propter iniustam & impiam legem de coelibatu, præceptum Dei de vera castitate, horribiliter violatum est. Considerandum est igitur discrimen legum, de quo rursus infra dicemus.

QVOMODO POSSINT FIERI BONA OPERA.

1. Petr. 5. **M**agna est infirmitas hominum: & Diabolus est acerrimus hostis, qui odio Dei grassatur in humanum genus, ac præsertim Ecclesiam Dei conatur dissipare, quantum potest, vt scriptum est à Petro. Vigilate, quia aduersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens, circumit, quarens quem deuoret. Ideo, quanquam externam disciplinam homines naturalibus viribus vtrunque præstare possunt, tamen sæpe vincuntur hac communi infirmitate. Sæpe etiam Diabolus non feros homines impellit in terra scelerum: vt decepit Euam, impulit fratres Ioseph, Dauidem, & alios innumerales. Quæ igitur potest esse diligentia vel circumspectio, parastutissimo hosti?

1. Ioan. 3. Hic teneamus dulcissimam consolationem: Apparuit Filius Dei, vt destruat opera Diaboli. Custos est Filius Dei Ecclesiæ suæ, sicut inquit Ioan. 10. Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Ipse protegit nos, & simul Spiritu suo sancto confirmat mentes in veris sententijs: & vt incoat æternam vitam, ita & motus bonos, fidem, dilectionem Dei, veram inuocationem, spem, castitatem, & alias virtutes in cordibus accendit.

Nequaquam sumus Pelagiani, sed reuerenter gratias agimus

mus Deo æterno, Patri Domini nostri Iesu Christi, & Filio eius Iesu Christo, & Spiritui sancto, cum pro toto beneficio restitutæ salutis hominum, tum verò pro hoc ipso beneficio, quòd in Ecclesia habitat Filius Dei, & eam sua dextra contra furores Diabolorum & hominum protegit, & depellit à nobis Diabolos, & in hac tanta infirmitate nostra nos sustentat, & verbo accendit in mentibus agnitionem Dei, & confirmat ac regit corda Spiritu sancto.

Hæc beneficia nobis præstari certò scimus, sicut dulcissimè dictū est apud Zach. c. 12. Effundam super domū Dauid, & habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ & precum. Nominat spiritum gratiæ, quia in hac consolatione testificatur Filius Dei, ob signās nos Spiritu sancto, quòd simus in gratia, & quòd liberemur ex do-
minib⁹ inferorum. Deinde nominat spiritum precum, quia, cum agnouimus remissionem peccatorum, iam non fugimus Deum, non fremimus aduersus eum, sed accedimus ad eum vera fide & spe, petimus & expectamus ab eo auxilium, diligimus eum, & nos ei subijcimus: ita fit incoatio obedientiæ.

Eodem modo inquit Dominus Ioan. 14. Ego rogabo Patrē, alium paracletum dabit vobis, spiritum veritatis. Accendit spiritus sanctus lucem veritatis in mentibus, & novos motus in cordibus, congruentes cum lege Dei. Hoc tantum donum agnoscimus, & grati retinere studeamus, & assiduè nos in tantis vitæ periculis iuuari peramus. Nec est otiosa voluntas, accepto Spiritu sancto.

QVOMODO PLACEAT NOVA OBEDIENTIA.

Phariseus apud Luc. 18. admiratur sese, & sibi placet, fasciatus hac persuasione, quòd legi satisfaciatur, & propter hanc qualemcunq; disciplinam Deo placeat. Tales sunt multi in genere humano, securi propter qualemcunq; vmbra[m] disciplinæ.

Sed horum arrogantiam sæpe accusat vox diuina, vt inquit Dominus Lucæ 13. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quòd peccatum non habeamus, mendaces sumus. Ideo inanis est imaginatio, fingentium obedientiam DEO placere sua dignitate, & esse meritum condigni,

condigni, vt loquūtur, & iustitiam coram Deo, quæ sit meritum vitæ æternæ.

Postea tamen addunt, semper dubitandum esse an placeat obedientia: quia manifestum est, in singulis multum sordium esse, multa peccata ignorantie & omissionis, multos nauos non paruos.

Hic necesse est rectè erudiri conscientias de vtraque re, de infirmitate nostra, & de consolatione. Necesse est in renatis esse iustitiam bonæ conscientie & incoatam obedientiam, vt dictum est. Et tamen in hac vita, in nostra natura, in anima & in corde, adhuc valde multum est sordium, quas illi magis cernunt & deplorant, qui plus lucis habent, vt Prophetæ & Apostoli, vt nota est Pauli querela: Video aliam legem in membris meis, quæ repugnat legi mentis meæ, & me captiuum facit legi peccati.

Rom. 7.

Magna adhuc in singulis caligo est, multiplex ignorantia, & multæ tristissimæ dubitationes, errores in consilijs, orti ex diffidentia, ex falsis opinionibus, & inani spe, multæ officiosæ flammæ cupiditatum, multæ neglectiones officij, fremitus & indignationes aduersus Deum, in pœnis. Denique stupor & insania est, nolle fateri timorem & dilectionem Dei multò frigidiorē esse, quàm esse debebat.

Hæ confessiones repetitæ sunt in Prophetarum & Apostolorum concionibus. Psal. 143. Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in 1. Ioan. 1. Si dicimus quòd peccatum non habeamus, nos ipsos seducimus, & veritas non est in nobis. Hæ confessio necessaria est, & arrogantia taxanda.

Reprehendendus est etiam error aduersariorum, qui fingunt, homines in hac vita mortali, legi Dei satisfacere posse. Ite qui dicunt, Malum concupiscentiæ nobiscum nascens, non esse peccatum, nec malum pugnans cum lege seu voluntate Dei. Hos errores manifestè refutat Paulus, Rom. 7. & 8. Postea etiam consolatio addenda est.

Primùm statuatur renatus, se reconciliatum esse Deo, sola fide, id est, fiducia Mediatoris, & personam certò reputari iustam propter Filium Dei Mediatorem, gratis, propter ipsius meritum.

Secundò, confiteatur vero dolore, adhuc in renato multa peccata & magnas sordes esse, dignas ira Dei.

Tertiò,

Tertiò, Et tamen sciat oportere incoari obedientiam & iustitiam bonæ conscientia: & hanc, quanquam procul abest à perfectione legis, tamen in reconciliatis Deo placere propter Mediatorem deprecantem pro nobis, & suo merito regentem nostras ingentes & inenarrabiles misérias. Ita propter eum & persona recipitur, & postea placent opera, & in utroque fides luceat. Ideo Petrus inquit: Offerte hostias spirituales acceptas Deo per *1. Petr. 2.* Iesum Christum. Hæc consolatio proposita est in capite 8. ad Roman. Nulla nunc condemnatio est his, qui in Christo Iesu ambulant. Et Rom. 6. Non estis sub lege, sed sub gratia.

Ibi hoc ipsum quæritur, an placeat obedientia, cum legi non satisfaciat. Respondet Paulus: Placere, quia non sumus sub lege, id est, damnati lege: sed sub gratia, id est, reconciliati seu recepti in gratiam. Roman. 8. Quis condemnabit? Christus pro nobis mortuus est, & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, & pro nobis interpellat, id est, Placent sancti propter Filium, qui & obtulit pro nobis suam obedientiam, & pro nobis interpellat.

Hæc dicta opponenda sunt dubitationi, ne fides & inuocatio extinguantur. Nam dubitatio languefacit inuocationem.

Postquam igitur scimus, & necessariam esse nouam obedientiam, & auxilium nobis certò donari, & placere hanc, quanquam mutilam & mendicam obedientiam, agnoscamus immensam Dei misericordiam, & pro ea gratias agamus, & sit maior cura regendi omnes actiones, quia scimus & iuuari nos, & Deo hæc obedientiam propter Filium placere. Et semper in conspectu sit hæc necessitas: Si effunduntur beneficia Dei, iustificatio & regeneratio, amitti vitam æternam, iuxta illud, Superinduemur, si tamen non nudi reperiemur. Et Rom. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ac semper in iustificatione simul fit incoatio nouitatis. *2. Cor. 5.*

Latro pendens in cruce, habet bona opera interiora & exteriora, dolet se peccasse, & fatetur se iustè puniri. Deinde & fide agnoscit Saluatorem, & petit ab eo salutem, ideoq; audit expressam absolutionem, & concionem de vita æterna, & promissionē, & acquiescit in hac voce Messia, & se Deo subijcit, & non impatienter fert supplicium, sed lætatur agnitione Messia, & spe vitæ æternæ, & Deo gratias agit: præterea, vt extet signum confessionis, refutat maledicentem Christo. *Luc. 23.*

Hæc in eo fiunt, quia hic ipse Messias, socius supplicij, verbo mentem eius docet, & in ea ipsa consolatione λόγος in isto efficacax est, & per eum æternus Pater effundit Spiritum sanctum in cor huius auditoris, ut accendat lætitiā in eo, dilectionem, invocationem, spem vitæ æternæ, & alias virtutes.

DE PRAEMIIS.

PAulus inquit Rom. 6. Donum Dei est vita æterna per Christum Iesum Dominum nostrum: & reconciliati seu iustificati, simul sunt cohæredes Filij Dei propter ipsum, non propter propria merita.

Fides accipiens remissionem peccatorum ac iustificationem, & spes vitæ æternæ, nituntur Filio Dei Mediatore, ut expresse Ioan. 6. dictum est: Hæc est voluntas Patris, ut omnis credens in Filium, habeat vitam æternam. Et Rom. 5. Iustificati fide, pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus fide in gratiam hanc, in qua stamus, & gloriamur spe vitæ æternæ.

Coniungit fidem & spem, & affirmat utranque niti Mediatore, & manifestum est, spem non debere niti nostris operibus, quia dictum est Psal. 142. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens: sed ut propter solum Filium Dei agentes poenitentiam reputantur iusti fide, & propter eum & per eum vivificantur: ita propter eum & non propter nostra merita, donatur vita æterna: sicut Latro in cruce audit hanc promissionem, Luc. 23. Hodie eris mecum in Paradiso.

Nec somniandum est, Filium Dei tantum præparationem ad vitam æternam nobis meruisse, aut dare, & nos postea nostris operibus mereri vitam æternam: sed sit in conspectu dictum dulcissimum, Hos. 13. O mors, ero mors tua, & pestis tua, o inferne. Propter Filium Dei, & per eum liberamur à morte æterna, & transferimur in vitam æternam, sicut ipse inquit, Ego vitam æternam do eis. Et 1. Ioan. 5. Qui habet Filium, habet vitam. Ac sit spes certa & firma, sicut Petrus inquit 1. Petr. 1. Perfectè sperate, id est, non dubia opinione, sed firma spe expectate vitam æternam, videlicet propter Mediatorem: Et rectè Augustinus inquit in libro Mediationum: Totius fiduciæ certitudo est in sanguine Christi.

Utrunque

Vtrumq; certissimum sit, agentem pœnitentiam propter Filium Dei gratis fide accipere remissionem peccatorum, & iustificationem, & hunc esse hæredem vitæ æternæ, sicut Paulus inquit Rom. 8. Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: Si autem filij, hæredes Dei, &c.

Et tamen simul verum est, eos qui effundunt Spiritum sanctum, deficientes à fide, aut ruentes contra conscientiam, nec redeunt ad Deum per pœnitentiam, non esse hæredes, sicut dicitur ad Galat. 5. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et 1. Timoth. 1. Milita bonam militiam, habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragium fecerunt. Et Matth. 25. Esuriui, & non dedistis mihi māducare. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

Cæterum, etsi vita æterna datur propter Filium Dei renatis, tamē simul etiam est merces bonorum operum, sicut dicitur Matth. 5. Merces vestra copiosa est in cœlis. Vt patrimonium est merces laborū filij, etiamsi propter aliā causam filio attribuitur.

Præterea addidit Deus bonis operibus suas quasdam promissiones: quare & pro bonis operibus sanctorum tribuit Deus etiam in hac vita multa spiritualia & corporalia bona, aliàs aliter, ut ipsi sua inenarrabili sapientia placet. 1. Timoth. 4. Pietas habet promissiones præsentis & futuræ vitæ. Marci 10. Recipiet centuplum in hac vita, sed cum tribulatione, & post hanc vitam, vitam æternam. Matth. 10. Qui dederit potum vni ex minimis propter doctrinam, non perdet mercedem. Luc. 6. Date, & dabitur vobis. Exod. 20. Honora patrem & matrem, ut sis longæuus super terram. Iesai. 33. Panis ei dabitur, aquæ eius erunt certæ: Regem in de core videbunt: id est, pro obedientia & bonis operibus Deus dat tranquillitas politias, honestam & placidam gubernationem, &c. Iesaiæ 58. Frange esurienti panem tuum, & eris sicut hortus irriguus, &c.

Et notum est exemplū viduę Sareptanę, 3. Reg. 17. Et Psal. 112. dicit: Opes & diuitiæ in domo eius. Quia enim in hac mortali & ærumnosa vita Deus Ecclesiam colligit, & vult eam esse honestā congregationem: præbet ei aliqua hospitia mediocria, præbet nidos pijs familijs, puerperis, educationi puerorum, propagationi doctrinæ: deniq; vult conseruare generis humani societate, & economias & politias: & quidem ideo, ut colligi Ecclesia possit.

Quare propter sanctorum preces, & propter eorum diligentiam, & propter communem necessitatem, tribuit aliquando gubernationem minus turbulentam, pacem, fecunditatem agrorum, & alia bona: ut propter Ioseph, Naaman, Daniele, regna illa feliciora erant. Et Ieremias cap. 19. præcipit, ut exules in Babilone petant hospitio pacem, & salutarem gubernationem. Sic ut etiam sæpe propter Ecclesiæ delicta cumulantur pœnæ: ut in pœna tribus Benjamin, Daudis & alijs conspicitur. Vult autem Deus intelligi hæc beneficia corpori necessaria, & sciri vult eadiuvinitus tribui. Vult in eis petendis exerceri fidem, ut suo loco copiosius dicimus. Nunc ideo hæc pauca addidimus, ut in hac confessione etiam extet testimonium, in nostris Ecclesijs doctrinam de bonis operibus veram & necessariam fideliter proponi.

DE DISCRIMINE PECCATORVM.

CVM dictum sit, in renatis manere peccata, necesse est tradidicrimen. Nam ex dicto Lucæ 11. Vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, &c. & ex similibus dictis manifestum est, aliquos renatos contristare & excutere Spiritum sanctum, & rursus abijci à Deo, ac fieri reos iræ Dei & æternarum pœnarum. Et Ezech. 33. scriptum est: Cùm recesserit iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea: & cùm recesserit impius ab impietate sua, & fecerit iudicium & iustitiam, viuet in ea.

Necesse est igitur discerni peccata, quæ in sanctis in hac mortali vita manent, nec excutiunt Spiritum sanctum, ab alijs peccatis, propter quæ homo rursus fit reus iræ Dei & æternarum pœnarum. Et Paulus discernit peccatum regnans, & non regnans. *Roman. 5.* Et alibi inquit: Si secundum carnem viuetis, moriemini: si actiones carnis spiritu mortificabitis, viuetis. *Roman. 8.*

1. Tim. 1. Tradit autem regulam in Epistola ad Timotheum: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Cùm igitur homo non retinet fidem, sed aliquam fundamenti partem, id est, aliquem articulum fidei, siue sciens, siue errore amittit, aut idola approbat: ut multi qui falsis dogmatibus decipiuntur, aut nō sustentant se consolatione fidei, sed superantur dubitatione aut

aut

aut desperatione, aut violant vllum præceptum Dei contra conscientiam, effundunt Spiritum sanctum, & rursus fiunt rei iræ Dei, & pœnæ æternæ: & nisi fiat conuersio, tales morientes abijciuntur in æternas pœnas.

De his inquit Paulus Rom. 8. Si secundum carnem viuetis, moriemini. Et 1. Corint. 6. Nec scortatores, nec adulteri, nec idolatræ, &c. possidebunt regnū Dei. Et iuramentū clarè dicit Ezech. 33. Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed vt cōuerteretur & viuat. In iuramento partes duæ copulatæ sunt, cōuersio & vita. Postulat Deus, & quidem iuramento, conuersionem. Quare non placent ei, retinentes propositum peccandi.

Complectimur autem in hoc numero, & peccata omissionis affectatæ, id est, affectatā negligentiam in officio, quæ pugnat cum dicto. Hoc requiritur, vt fideles simus: & ignorantiam affectatā, qualis est Pharisaica, & infinitæ multitudinis, quæ veram Ecclesiæ doctrinam non studet inquirere, & ignara retinet idola, aut etiam sæuitiam adiuuat in defensione idolorum.

Dictum est de lapsibus, quibus excutitur Spiritus sanctus. Alia sunt peccata in renatis, retinentibus fidem & bonam conscientiam, quæ non sunt corruptelæ fundamenti, nec sunt delicta contra conscientiam: sed sunt reliquiæ peccati originis, caligo, dubitationes, carnalis securitas, errantes flammæ vitiosorū affectuum, & omissiones, vel ignorantia non affectatæ.

Hæc mala extenuant quidam, & nominant deformitates præter legem Dei. Sed hæc cæcitas valde reprehendenda est, & vtrunque considerandum: Magnitudo mali in hac tota immundicie, quæ est contraria legi & voluntati Dei: & rursus magnitudo misericordiæ & beneficij Filij Dei, regentis hæc tristia & magna vulnera in hac misera natura.

Iubet autem Paulus his malis repugnare spiritu: id est, Atticus, Scipio, frenant vitiosos affectus ratione: sed Ioseph, Paulus, frenant spiritu, id est, Spiritus sancti motibus, vero dolore, vera fide, timore Dei & inuocatione.

Dolet Paulus, sentiens dubitationes, aut alios errātes motus: & fide statuit, hanc immundiciem regi à Mediatore: & timore Dei se reprimi, ne obtemperet iræ, aut alijs errantibus motibus: Et simul inuocat Deum, & petit auxilium, Cor mundum crea in me Deus.

Cum hoc modo repugnamus prauitati, quæ adhuc reliqua est in renatis, teguntur hæc mala, & dicitur peccatū non regnā, seu veniale: & non effunditur Spiritus sanctus. Hanc doctrinam de discrimine peccatorum veram, perspicuam, & Ecclesiæ necessariam esse, manifestum est. De qua tamen quales labyrinthi disputationum sint in libris aduersariorum, multi norunt.

Postquam verò breuiter exposuimus summam doctrinæ de iustificatione, nunc & argumenta, quæ contra hanc sententiam obijciuntur, explicanda & refutanda erant. Sed quia alij alia obijciunt, confessionem nostram recitauimus, & offerimus nos ad longiores explicationes in singulis membris confessionis.

DE ECCLESIA.

Vult Deus intelligi, genus humanum non casu nasci, sed à Deo conditum esse, & conditum non ad æternum exitium, sed ut colligat sibi in genere humano Ecclesiam, cui in omni æternitate communicet sese, suam sapientiam, bonitatem, & lætitiā. Et vult conspici Filium, propter quem, & per quem in enarrabili sapientia & inmensa misericordia hanc miseram naturam hominum restituit. Ideo semper in genere humano cœtum esse voluit, cui tradidit doctrinam de Filio, & in quo Filius ipse instituit & conseruauit ministerium custodiendæ & propagandæ eius doctrinæ, per quam & efficax fuit, est, & erit. Et multos ad se conuertit, sicut manifestè inquit Paulus: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti.

Sed mirandum & dolendum est, maximam partem generis humani horribili furore contemnere vocem & testimonia Dei, & Filium Dei, & in ipso cœtu, qui nomen habet Ecclesiæ, multas dilacerationes semper factas esse, & veram Ecclesiam ab externis & domesticis hostibus oppugnatam esse. Hæc dissidia cum homines intuentur, & quidem vident imperijs, multitudine & gloria antecellere eos, quæ alias doctrinas pugnātes cū Euāgelio amplectuntur, dubitāt, an sit aliqua Dei Ecclesia, quæ nā, & qualis, & vbi sit.

Ac prophanis dijudicatio difficilis est: sed vera Ecclesia scit ex testimonijs diuinis, vnde sint tanti hominum furores, & inter eos tamen seruari Ecclesiam Dei: & discernit eam à cæteris gentibus, & scit quænam, qualis, & vbi sit.

Ut igitur contra has dubitationes magis confirmarentur omnes sancti, articulus in Symbolo propositus est: Credo esse Ecclesiam sanctam Catholicam. Hac professione affirmamus non abiectum esse totum genus humanum à Deo, sed esse, & mensuram esse aliquam veram Ecclesiam: ratas esse Dei promissiones, adhuc regnare Filium Dei, recipere & saluare inuocantes. Et hac erecti consolatione, Deo gratias agimus, & cum inuocamus, & petimus, accipimus & expectamus æterna bona.

Propter hanc communefactionem & consolationem articulus in Symbolo recitatur, cum quidem hæc ipsa doctrina de conseruatione Ecclesiæ sapissimè repetita sit in concionibus diuinis, vt Iesaiæ 59. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, dicit Dominus, deinceps & in sempiternum. Et Dominus inquit Matth. 28. Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Est & hæc dulcis consolatio, quòd non alibi sint hæredes vitæ æternæ, nisi in cœtu vocatorum, iuxta illud Rom. 8. Quos elegit, hos & vocauit.

Non vagentur animi, intuentes hoc lacerum corpus Ecclesiæ, & somniantes fortassis alibi aliquos, qui ignorant Euangelium, tamen esse sanctos & domicilium Dei, Fabium, Scipionem, Aristidem, & similes. Sed huc refer oculos. In hoc cœtu vocatorum certò scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito, confessione & inuocatione. Sicut dicit Psal. 26. Vnum petij à Domino, hoc requiro, vt habitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluntatem Domini, & visitem templum eius.

Non igitur de Ecclesia, tanquam de Idea Platonica, loquimur, sed Ecclesiam monstramus, quæ conspici & exaudiri potest, iuxta illud Psal. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum. Vult exaudiri Filium æternus Pater, in toto genere humano, sicut inquit Matth. 17. Hunc audite. Et Psal. 2. Ego constituo regem meum in monte Sion, prædicabo præceptum: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, Et nunc reges intelligite, &c.

Dicimus igitur, Ecclesiam visibilem in hac vita, cœtum esse amplectentium Euangelium Christi, & rectè vtenrium Sacramentis, in quo Filius Dei per ministerium Euangelij est efficax,

& multos ad vitam æternam regenerat. In quo cœtu tamen multi non sunt sancti, sed de vera doctrina consentientes: vt Mariæ tempore erant Ecclesia: Zacharias, Simeon, Ioseph, Elisabeth, Maria, Anna, Pastores, & alij multi, qui de pura doctrina consensiebant, & audiebant non Sadducæos aut Phariseos, sed Zachariam, Simeonem, Annam, Mariam, & similes, &c. Nam etiam cū valde exiguus cœtus est, tamen Deus aliquas reliquias seruat, quarum vox & confessio exaudiat, & subinde ministerium instaurat, iuxta illud Iesa. 1. Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma, essemus &c.

Itaque, quæ sit Ecclesia, & qualis sit, & vbi sit, hæc descriptio indicat, sumpta ex manifestis testimonijs diuinis. Nihil dubiū est, Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium, vt Paulus inquit Gal. 1. Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit. Et Ioan. 10. Oves meæ vocem meam audiunt. Et Ioan. 17. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus. Et Ioan. 17. Sanctifica eos in sermone tuo, sermo tuus est veritas.

Non sunt igitur membra Ecclesiæ Dei, etiam si titulum & imperia tenent, Sadducæi, Pharisei, & similes, Pontifices, & alij, qui aliam doctrinam proponunt, dissentientem ab Euangelio, & stabiliunt idola pertinaciter.

Manifestum est autem, aliud genus doctrinæ, dissentiens ab Euangelio, aduersarios tradere & propugnare, qui docēt legem Dei impleri obedientia nostra in hac vita, & hanc obedientiam mereri remissionem peccatorum: Item, Hac obedientia homines iustos esse coram Deo: Item, Prouam concupiscentiam non esse peccatum, nec malum pugnans cum lege Dei: Item, dubitandum esse conuersis, an sint in gratia, & hanc dubitationem non esse peccatum: Item, inuocandos esse homines mortuos: Item, Cultus Dei esse discrimina ciborum, vota monastica, & alios ritus sine mandato Dei electos: Item, Oblationem in missa mereri facienti & alijs viuis & mortuis remissionem peccatorum, & alia: Item, alias prophanationes Sacramenti multiplices & horrendas: Item, Episcopos posse instituere cultus Dei, & peccata mortalia esse violationem cultuum, qui ab eis instituuntur: Item, Possē legem de coelibatu imponere vlli ordini hominum: Item, Enumerationem singulorum delictorum necessariam esse ad remissionem

nem

lu. 11. 23

nem peccatorum: Item, Satisfactiones Canonicas, compensationes esse poenarum purgatorii: Item, Synodos, in quibus soli Episcopi dicunt sententias, non posse errare: Item, Qui consecrant olea, & alias res sine mandato diuino, & tribuunt eis vim diuinam contra peccata & diabolos & morbos: Item, Qui inuocationes ad certas statuas approbant, quasi ibi plus sit auxilij: Item, Qui interficiunt homines honestos, tantum quia hos errores improbant, & veritatem profitentur.

Hæc cum sint palam ethnica & idololatrica, manifestum est, defensores eorum non esse membra Ecclesiæ, sed dominari, sicut Pharisei & Sadducei dominabantur. Interea tamē fuerunt, sunt, & erunt Ecclesia Dei, homines retinentes fundamentum, etiam si alij plus, alij minus lucis habuerunt, habent, & habebunt. Et interdum etiam sancti stipulas extruunt supra fundamentum, cum præsertim in hac temporum miseria multis, qui habent initia fidei, non concedatur, vt erudiri, & cum doctioribus colloqui possint. Hi sunt tamen in eorum numero, quibus iubet Deus parci. Ezech. 9. Qui gemunt & dolent, propterea quod errores stabiliuntur.

Præcipuè igitur ex voce doctrinæ iudicandum est, & iudicari potest, quæ & vbi sit vera Ecclesia, quæ voce veræ doctrinæ, deinde & legitimo vsu Sacramentorum ab alijs gentibus discernitur: & quæ sit vox veræ doctrinæ, ostendunt ipsa scripta Prophetica & Apostolica, & Symbola. In his non est ambigua doctrina de fundamento, videlicet de articulis fidei, de essentia & voluntate Dei, de Filio redemptore, de lege, de promissionibus, de vsu Sacramentorum, de ministerio. Et manifestum est, nulli creaturæ, non angelis, non hominibus concessum esse, mutare doctrinam à Deo traditam.

Qualis autem sit Ecclesia, ostendit filius Dei, inquit: Regnum meum non est de hoc mundo. Item, Sicut Pater meus misit me, sic ego mitto vos. Colligitur vocem ministrorum Euangelij æterna Ecclesia Deo. Hoc immensum beneficium Dei agnosce- re & grati celebrare debemus.

Quamquam autem Ecclesia est cœtus, qui conspici & exaudiri potest, tamen discernendus est ab imperijs politicis, seu gentibus gladium. Nec iure diuino Episcopi habent potestatem gladio puniendi non obediētes, nec imperia mundi occupan-

di, & tamen in ea ordo est, iuxta illud: Eph. 4. Ascendit, dat dona hominibus, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores.

Filius Dei est summus sacerdos, vnctus ab æterno Patre, qui, vt non funditus intereat Ecclesia, ministros Euangelij ei attribuit, partim à se immediatè vocatos, vt Prophetas & Apostolos, partim vocatione humana electos. Nam & Ecclesiæ electionem approbat, & immensa bonitate efficax est, etiam sonante Euangelio per electos suffragijs, aut nomine Ecclesiæ.

Retinemus igitur & in nostris Ecclesijs publicum ritum ordinationis, quo commendatur ministerium Euangelij viris electis, quorum mores & doctrinam priùs exploramus.

Et de dignitate ministerij fideliter docemus Ecclesias. Nil dici maius potest, quàm quod Filius Dei inquit, Ioan. 20. Sicut Pater meus misit me, sic & ego mitto vos. Ostendit & quæ mandata det, Prædicate Euangelium: & affirmat, se per vocem illorum efficacem fore, sicut Pater ostendit se efficacem esse per Filium.

Proponimus & mandata Dei: Luc. 20. Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit. Item, Heb. 13. Obedite præpositis vestris. Nec tamen hæc dicta regnum constituunt extra Euangelium, sed obedientiam præcipiunt, debitam voci Euangelij & ad ministerium hæc pertinent, docere Euangelium, administrare Sacramenta, vocem absolutionis impertire petentibus, qui non perseuerant in manifestis delictis, ordinare ministros Euangelij ritè vocatos & exploratos, exercere iudicia Ecclesiæ legitimo modo, de ijs, qui manifestorum criminum in moribus aut doctrina rei sunt, & contra contumaces sententiam excommunicationis ferre, & conuersos rursus absolueret & recipere. Hæc vt ritè fiant, etiam Consistoria in Ecclesijs nostris constituta sunt.

Diximus autem in descriptione Ecclesiæ, multos in hac visibili Ecclesia esse non sanctos, qui tamen externa professione veram doctrinam amplectuntur, quia Donatistas improbamus, qui sinxerunt, ministerium eorū, qui non sunt sancti, non esse efficacem.

Improbamus & colluiem Anabaptisticam, quæ finxit Ecclesiam visibilem, in qua omnes sint sancti. Ac fatemur, de Ecclesia visibili in hac vita sentiendum esse, sicut inquit Dominus, Matth. 13. Simile est regnum cœlorum sægenæ missæ in mare, quæ boni & mali pisces colliguntur. Sed tamen hi, qui fiunt hostes ve-

re doctrinæ, desinunt esse membra huius visibilis congregatio-
nis, iuxta hoc dictum, Gal. i. Si quis aliud Euangelium docet, ana-
thema sit.

DE SACRAMENTIS.

Discernunt Ecclesiam à cæteris gentibus, & ritus quidam diui-
nitatis instituti, qui nominantur v'sitatè Sacramenta: vt Baptis-
mus, & Coena Domini: quæ tamen non sunt tantum signa pro-
fessionis, sed multò magis (vt vetustas dixit) signa gratiæ: id est,
sunt ceremoniæ additæ promissioni Euangelij de gratia, id est, de
gratuita remissione peccatorum, & de reconciliatione & de toto
beneficio redemptionis: quæ ita instituta sunt, vt singuli eis vtan-
tur: quia sunt pignora & testimonia, quæ ostendunt, ad singulos
pertinere beneficia in Euangelio promissa. Nam vox Euangelij
generalis est. Hanc testatur hic vsus, pertinere ad singulos qui Sa-
cramentis vtuntur.

DE BAPTISMO.

Baptismus est integra actio, videlicetmersio, & verborum pro-
nuntiatio: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiri-
tus sancti. In his verbis summam doctrinæ Euangelij, comprehen-
sam, sæpè enarramus. Ego baptizo te: id est, ego testificor hac
mersione te ablui à peccatis, & recipi iam à vero Deo, qui est Pa-
ter Domini nostri IESV Christi, qui te per Filium IESVM Chri-
stum redemit, & sanctificat te Spiritu sancto. In huius veri Dei no-
men, id est, inuocationem, te baptizo, quem agnosces & inuoca-
bis, & discernes ab omnibus commenticijs numinibus: & certò
statues tibi tribui beneficia, quæ in Euangelio promisit: te esse
membrum Ecclesiæ Dei, quæ per Filium redempta est, & sanctifi-
catur à Spiritu sancto.

Hunc intellectum huius fœderis teneant hi, quorum ætas
iam doctrinæ capax est: & hac testificatione confirmati, cre-
dant sibi remitti peccata, & se verè esse membra Ecclesiæ Dei,
& vera fide verum Deum inuocent: sicut Abraham cogi-
tans de circuncisione, intuebatur promissionem venturi se-
minis, intelligebat se membrum esse Ecclesiæ Dei, & tolli ma-
ledictio-

ledictionem à se quoq; per hoc semen, de quo dictum erat in promissione, Gen. 12. In semine tuo benedicentur omnes gentes.

Sic & Petrus docet, 1. Pet. 3. Baptismum esse stipulationem bonæ conscientie erga Deum, per resurrectionem IESV Christi, qui est ad dexteram Dei. Nominatim ait esse stipulationem, quia Deus tecum fœdus facit, & te sanatis vulneribus tuæ conscientie recipit, & tu vicissim cum Deo facis fœdus, ut hunc verum Deum inuoces, & credas te per filium Dei resuscitatum ex morte, & regnantem, saluari.

Ita efficax est in te hic Filius Dei, sedens ad dexteram æterni Patris, sicut & Paulus inquit ad Galat. 3. Qui baptizati estis, Christum induistis. Et dari Spiritum sanctum in baptismo, affirmat ad Titum 3. cum ait, Per lauacrum regenerationis & renouationis per Spiritum sanctum. Et Ioan. 3. dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest intrare in regnum cœlorum.

Docemus igitur, necessarium esse Baptismum: & semel tantum baptizamus singulos, sicut circumcisio semel tantum in singulis fiebat: sed doctrinam de significatione & fœdere mutuo utilissimam, sæpè commemoramus.

Retinemus & infantium baptismum: quia certissimum est, promissionem gratiæ ad infantes etiam pertinere, & ad eos tantum, qui Ecclesiæ inseruntur. Quia de his dictum est, Matth. 10. Sinite paruulos ad me venire, quia talium est regnum cœlorum. Et Origenes scribit in 6. Cap. ad Rom. Ecclesiam ab Apostolis accepisse morem baptizandi infantes. Nec iudicamus hunc morem tantum ociosam ceremoniam esse, sed verè tunc à Deo recipi & sanctificari infantes, quia tunc inseruntur Ecclesiæ: Ac ad tales promissio pertinet. Extant autem de hac re multa scripta in nostris Ecclesijs edita, quibus refutantur Anabaptistæ.

DE COENA DOMINI

ET Baptismus, & Cœna Domini, sunt pignora & testimonia gratiæ, ut antea dictum est, quæ de promissione, & tota redemptione nos commonesciunt, & ostendunt beneficia Euangelij ad singulos pertinere, qui his ritibus vruntur. Sed tamen hoc discrimen est: Per Baptismum singuli inseruntur Ecclesiæ: sed Cœnam Domini simul etiam voluit Dominus esse neruum publicæ congreg-

congre-

congregationis. Vult enim Deus ministerium Euangelij publicum esse, non vult in latebris tantum inclusam teneri Euangelij vocem, sed exaudiri eam: vult se agnosci & inuocari à toto genere humano. Ideo vult publicos & honestos esse congressus, & in his vult sonare Euangelij vocem, vult se ibi inuocari & celebrari. Vult etiam hos ipsos congressus, testes esse confessionis & se-
 nctionis Ecclesiæ Dei, ab aliarum gentium sectis & opinio-
 nibus.

Conuenit Ioannes Ephesi cum suo cœtu, & docet Euange-
 lium, & vsu Sacramenti totus cœtus ostendit se hanc doctrinam
 amplecti, & hunc Deum inuocare, qui Euangelium tradidit, &
 sanctum se esse à Dianæ, Iouis & aliorum idolorum cultori-
 bus. Vult enim Deus conspici & audiri suam Ecclesiam in mun-
 do, & vult seiunctam esse multis publicis signis à reliquis genti-
 bus. Sic haud dubiè suos cœtus habuerunt primi Patres, Adam,
 Seth, Enoch, Noë, Sem, Abraham: & deinceps politia Israël ha-
 buit multos ritus, vt seiunctio illa à gentibus esset conspectior.

Addit etiam Dominus peculiarem promissionem con-
 gregationi, Matth. 18. Vbicunque duo aut tres congregati sunt
 in nomine meo, ero in medio eorum, Item, Matth. 18. Quicquid
 petent consentientes, fiet eis, Et in Psalm. 149. Laus eius in Eccle-
 sia sanctorum.

Sintq: promissiones, in quibus Deus affirmat se Ecclesiam
 seruaturum esse, eò dulciores, quia intelligimus eum publicum
 ministerium in congressibus honestis conseruare & restituere: sic
 ut & in ipsis verbis Cœnæ inclusa est hæc promissio, cum iubet
 annunciari mortem Domini, & hanc Cœnam distribui, donec
 venerit. Matth. 26.

Vt igitur reuerentia maior sit in huius Sacramenti vsu, ve-
 ræ causæ institutionis cogitentur, quæ ad publicam congrega-
 tionem, & ad singulorum consolationem pertinent.

Prima causâ est: Filius Dei vult in publica & honesta con-
 gregatione sonare vocem Euangelij. Huius congregationis vin-
 culum vult esse hanc sumtionem, quæ summa reuerentia facien-
 da est, cum ibi testimonium exhibeatur mirandæ societatis Do-
 mini & sumentium: de qua reuerentia Paulus loquitur, 1. Cor. 11.
 inquit: Qui sumit indignè, reus erit corporis & sanguinis
 Domini.

Secundâ:

Secunda: Vult & concionem & ipsum ritum prodesse ad conseruationem & propagationem memoriae passionis, resurrectionis, & beneficiorum suorum.

Tertia: Vult quemlibet sumentem hoc testimonio singulariter confirmare, vt statuatur ad se pertinere beneficia Euangelij, cum concio sit communis: & hoc testimonio, hac sumptione ostendit te ipsius membrum esse, & te ablutum esse sanguine suo, & facere se hoc foedus tecum: Ioan. 15. Manete in me, & ego in vobis: Item, Ego in eis, & tu in me.

Quarta: Vult hanc publicam sumptionem, confessionem esse, qua ostendas, quod doctrinae genus amplectaris, cui coetui te adiungas. Vult & gratias agi publice & priuatim in hac ipsa ceremony, Deo aeterno Patri, Filio, & Spiritui sancto, cum pro ceteris beneficijs, tum nominatim pro immenso beneficio redemptionis & saluationis. Vult & ipsis Ecclesiae membris inter sese vinculum esse mutuae beneuolentiae. Ita multi fines concurrunt.

Harum maximarum causarum commemoratione inuitamus homines ad Sacramenti reuerentiam & vsum: Et docemus, quomodo prosit vsum. Apertè damnamus portentosum errorem Monachorum, qui scripserunt, sumptionem mereri remissionem peccatorum, & quidem ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hae Pharisaica imaginatio pugnat cum dicto, Habac. 2. Iustus sua fide viuet. Sic igitur erudimus Ecclesiam, accessuros ad Coenam Domini oportere poenitentiam, seu conuersionem asserere, & accensa iam fide in cogitatione de morte & resurrectione, & beneficijs Filij Dei, quærere hanc confirmationem huius fidei: quia in vsum Sacramenti fit testificatio, quae ostendit, ad te quoque pertinere beneficia filij Dei. Fit & testificatio, quod te sibi membrum adiungat, & quod sit in te, sicut dicit Ioan. 17. Ego in vobis, &c.

Monemus etiam, ne existiment propter hoc opus seu hanc obedientiam remitti peccata, sed vt fiducia intueantur mortem & meritum filij Dei, & resurrectionem eius, & statuatur propter ipsum nobis peccata remitti, & velle eum hanc fidem hac commonefactione & testificatione confirmari. Cum hoc modo fides, consolatio, gaudium conscientiae & gratiarum actio crescunt, prodest sumtio. Nec admittuntur vlli ad communionem, nisi prius à Pastore aut Collegis eius auditi sint & absoluti. In hac exploratione

tione

tionem interrogantur & sæpè erudiuntur rudiores, de rota doctrina: & deinde absolutio promulgatur.

Docentur etiam homines: Sacramenta esse actiones diuinitus institutas, & extra vsum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, sed in vsum institutum in hac communione verè & substantialiter adesse Christum, & verè exhiberi fumentibus corpus & sanguinem Christi: Christum testari quòd sit in eis, & faciat eos sibi membra, & quòd abluerit eos sanguine suo, sicut & Hilarius inquit: Hæc accepta & hausta efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit.

In ipso autem ritu seruamus morem vsitatum vniuersæ Ecclesiæ veteris, Latinæ & Græcæ. Non fiunt priuata Missæ, hoc est, tales in quibus non fiat distributio corporis & sanguinis Christi, sicut nec vetus Ecclesia aliquot seculis post Apostolos, tales Missas habuit, vt descriptiones veteres apud Dionysium, Epiphanium, Ambrosium, Augustinum, & apud alios ostendunt. Et Paulus expressè iubet, 1. Cor. 11. simul fieri multorum communionem.

Itaq; in publica & honesta congregatione recitantur aut canuntur preces, & symbolum, & lectiones distributæ in dies festos vsitato more. Deinde fit concio de beneficijs Filij Dei, & de aliqua doctrinæ parte, vt series temporum præbet argumentum. Postea recitat Pastor gratiarum actionem, & preces pro vniuersa Ecclesia, pro potestatibus, & de præsentī necessitate: & orat Deum, vt propter Filium, quem voluit fieri victimam pro nobis, remittat nobis peccata, & nos saluet, colligat & seruet Ecclesiam.

Deinde recitat verba Christi, de Cœnæ institutione, & sumit ipse, distribuit fumentibus integrum Sacramentum: qui reuerenter accedunt, antea explorati & absoluti, & ibi suas preces ad publicas adiungunt. Ad extremum, rursus recitatur gratiarum actio.

Hunc ritum, & hanc communionem plurimum congruere cum scriptis Apostolorum, & cum consuetudine veteris Ecclesiæ, ferè vsque ad Gregorij ætatem, norunt omnes, non prorsus ignari antiquitatis. Quod cum ita sit, probanda, non improbanda est nostrarum Ecclesiarum consuetudo: sed aduersarij improbantes nostram consuetudinem, defendunt multos

tos errores, alij magis tetros, alij nouis iam artificijs fucatos.

Multi ante hoc tempus scripserunt, fieri oblationem in Missa pro uiuis & mortuis, & mereri eam facienti & alijs remissionem peccatorum ex opere operato. Et hæc plurimorum persuasio fuit, & adhuc est similis Pharisaicæ & Ethnicæ. Nam eodem modo Pharisei & Ethnici somniabant, se ex opere operato mereri sibi & alijs remissionem peccatorum, pacem, & alia multa bona. Aut etiam si qui minùs cœci verecundiùs loquebantur, & dicebant mereri ea non sine bono motu sacrificantis, tamen sacrificia ipsa fingeant esse merita & precium. Hac opinione cum labantur sacrificia, & crescebant aucupia quæstus. Talis est Missarum mercatus, & prophanatio Cœnæ Domini, ferè in toto orbeterrarum.

Vult autem Deus, vitiosos cultus taxari & aboleri. Ideo vocem diuinam simpliciter & verè proponimus, quæ errores illos damnat. Ac toto pectore affirmamus coram Deo & tota Ecclesia in cœlo & in terra, tantùm fuisse vnicum sacrificium propiciatorium, seu quo ira æterni patris aduersus genus humanum placata est, scilicet, Totam Filij Dei, Domini nostri Iesu Christi crucifixi & resuscitati obedientiam, Ioan. 1. Hic vnicus est agnus, qui tollit peccata mundi. De hoc vnico sacrificio dictum est, Hebr. 10. Vnico sacrificio cõsummauit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

Et hoc sacrificium singulis sua fide applicatur, cùm audiunt Euangelium, & Sacramentis vtuntur, vt Paulus inquit: Roman. 3. Quem posuit propiciatorem in sanguine per fidem. Hab. 2. Iustus fide sua viuet: & 1. Pet. 1. Sanctificati Spiritu, ad obedientiam & consperisionem sanguinis IESV Christi. Cætera sacrificia in veteri Testamento fuerunt typica, de quibus suo loco copiosius dicitur: Et nequaquam merebantur remissionem peccatorum: & omnes iusticiæ sanctorum omnibus temporibus, fuerunt, sunt, & erunt sacrificia laudis, seu *εὐχαριστία*, quæ non merentur facienti aut alijs remissionem, sed sunt cultus debiti in singulis, & placent propter Mediatorem & summum sacerdotem, Filium Dei, vt dicitur ad Hebr. 13. Per ipsum offerimus sacrificium laudis semper Deo. Hanc esse immotam & æternam veritatem, manifestissimum est.

Quòd verò citantur contra tam claram lucem veritatis Centones, quos nominant Canones Missæ, etiam manifestum est.

est dissimiles esse Canones Græcos & Latinos: Et Græcos ipsos dissentire inter sese de re maxima. Et in Latino Canone apparet paulatim assutas esse lacinias ab ignotis autoribus.

Vetus Ecclesia vititur nominibus sacrificij & oblationis, sed intelligit totam actionem, preces, sumtionem, recordationem, fidem, confessionem, & gratiarum actionem. Hæc tota actio interior & exterior, in quolibet conuerso ad Deum, & in tota Ecclesia, est reuera sacrificium laudis, seu *εὐχαριστικὸν, & λογιζομένη λατρεία*. Et cum inquit Dominus, Ioan. 4. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, affirmat, in nouo Testamento non præcipi externa sacrificia, quæ fieri necesse sit, etiamsi in corde nulli sint motus Spiritus sancti, sicut in lege necesse erat ceremoniam Paschatos seruari.

Sed de Cœna Domini dicitur, 1. Cor. 11. Probet se vnusquisque &c. Ita prodest videnti Cœna Domini, cum affert pœnitentiam & fidem, & non prodest ei alienum opus. Præterea de mortuis manifestum est, totum hoc spectaculum pugnare cum verbi institutionis Cœnæ, in quibus dicitur: Accipite, manducate, &c. Hoc facite in mei recordationem. Quid hoc ad mortuos, vel absentes? Et tamen in magna parte Europæ plurimum Missarum fit pro mortuis. Magna multitudo etiam prorsus ignorans, quid agat, legit Missas propter mercedem.

Cum autem hæc omnia manifestè sint impia, facere oblationem, vt loquuntur, vt mereatur viuis & mortuis: aut facere nescientem, quid agat: horribiliter peccant, quia hæc scelera retinent & defendunt. Et cum ritus extra vsum institutum non habeat rationem Sacramenti, qualis ibi fiat idolorum cultus, cogitant pii & eruditi.

Est & manifesta prophanatio, partem Cœnæ Domini circumgestare, & adorare: vbi prorsus transfertur pars ad vsum toto genere diuersum ab institutione, cum textus dicat: Accipite, manducate: cum quidem & recens sit hoc spectaculum.

Postremò, quales sunt mores plurimorum sacrificulorum & monachorum in tota Europa, qui non curant hoc dictum: Probet se vnusquisque. Item, 1. Cor. 11. Quicumque indignè sumit, reus erit corporis & sanguinis Domini. Hæc cuique per se nota sunt.

Et si autem Pontifices & hypocritæ, qui præstigias quærunt ad hæc mala stabilienda, rident has querelas, tamen certissimum

est, Deum horribiliter irasci his sceleribus: sicut in Israël irascēbatur sacrificiorum prophanationibus. Et videmus irā exempla manifesta, tot regnorum ruinas, vastationem orbis terrarum, quam faciunt Turcæ, confusiones opinionum, & multas tristitimas dissipationes Ecclesiarum.

Te autem, Fili Dei, Domine Iesu Christe, crucifixe pro nobis & resuscitate, summe sacerdos Ecclesiæ tuæ, veris gemitibus oramus, ut propter tuam & æterni Patris tui gloriam, deleas idola, errores & abominationes: & sicut ipse precatus es, sanctifices nos in veritate tua, & in pectoribus plurimorum accendas lucem Euangelij tui, & veram inuocationem: & corda nostra ad veram obedientiam flectas, ut grati te in omni æternitate celebremus.

Omnium angelorum & hominum eloquentiam superat magnitudo peccatorum, quæ prophanatio Cœnæ Domini tot iam seculis parit. Et nos, cum par oratio tantæ rei nulla esse possit, breuiore sumus: & in hoc ingenti dolore Filium Dei oramus, ut ipse hæc mala emendet: & simul ad declarationem copiosior nos apud eos offerimus, qui eam audire volunt. Sed in hac quæstione præcipue fieri cernimus hoc, quod ait Salomon: Perinde facere canentem carmina prauo cordi, ac si acetum fundat supra nitrum.

Has de sacrificio persuasiones, sciunt aduersarij neruose se suæ potentiæ & opum. Ideo contrariam orationem audire nolunt. Quidam astute iam lenire absurda discunt. Non est, inquit, meritum oblatio, sed applicatio: struunt insidias verbis, & eisdem abusus retinent.

Diximus autem antea, vnumquemlibet fide sua facere sibi applicationem sacrificij Christi, & cum audit Euangelium, & cum utitur Sacramentis. Et scriptum est, 1. Cor. 11. Probet unusquisque seipsum. Non igitur sensit Paulus, ceremoniam alteri non videnti prodesse. Et Filius Dei ipse sese obtulit, ingrediens in sanctum sanctorum, id est, in arcanum consilium diuinitatis, cernens voluntatem æterni Patris, & ingentem iram sustinens, & causas huius mirandi consilij intelligens. Hæ res magnæ significantur, cum dicit textus ad Hebræos 9. Sese obtulit. Et cum inquit Iesaias: Iesa. 53. Ponet animam suam hostiam pro peccato. Quid igitur nunc intelligunt sacrificuli, qui dicunt, se offerre Christum?

Christum? nec antiquitas hoc modo locuta est. Sed atrocissima oratione nos accusant: dicunt nos delere iuge sacrificium: sicut faciebat Antiochus, qui typus est Antichristi.

Respondimus etiam antea, nos retinere totum ritum Ecclesiae Apostolicae: & iuge sacrificium est, sonare doctrinam incorruptam Euangelij, & rectè inuocare Deum: Deniq; vt Dominus inquit, Ioan. 4. Est adorare patrem in spiritu & veritate. Complectimur etiam hîc verum vsum Sacramentorum.

Hæc omnia cùm fidelissimè retineamus, summâ reuerentia retinemus iuge sacrificium: illi abolent, qui veram inuocationem & ipsam Cœnam Domini multis modis corrumpunt, qui iubent inuocare homines mortuos, qui Missas venales habent, qui iactant se oblatione sua alijs mereri, qui doctrinæ de pœnitentia & remissione peccatorum multos tetros errores miscent: qui iubent dubitare agentes pœnitentiam, an sint in gratia, qui libidinibus & idolis Ecclesiam polluant. Hi sunt Antiochi similes, non nos, qui obedire Filio Dei studemus, dicenti: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Ioan. 14.

Postremò & de vsu integri Sacramenti, pauca quædam dicenda sunt.

Remoueatur sophistica à iudicijs Ecclesiae, Norunt omnes, Cœnam Domini ita institutam esse, vt detur populo integrum Sacramentum, sicut scriptum est: Bibite ex hoc omnes. Nota est & consuetudo veteris Ecclesiae, Latinæ & Græcæ. Idcò fatendum est, prohibitionem vnus partis iniustam esse. Legitima hominum testamenta violare iniustum est: cur Filij Dei testamentum, sanguine ipsius obsignatum, Episcopi violant?

Dolendum est autem, tantam esse impudentiam quorundam, vt contra hoc grauissimum argumentum fingant sophismata, ad stabiliendam prohibitionem: quorum refutationem in re manifesta omittimus.

DE POENITENTIA.

DEI beneficio hæc pars doctrinæ in primis magna perspicuitate in nostris Ecclesijs illustrata est, cùm Sententiarij

eam inextricabilibus labyrinthis inuoluerint, Primùm clarè damnamus Catharos & Nouatianos, qui finxerunt, nec labi posse electos in delicta contra conscientiam, nec lapsos post emendationem recipiendos esse. Et extant nostræ refutationes contra hos furores.

Nolumus autem de vocabulo pœnitentiæ serere λόγους. Si quis mauult, vtatur nomine conuersionis, quo & Prophetæ sæpe vsi sunt. Libenter etiam retinemus vsitatum vocabulum contritionis: & dicimus partem pœnitentiæ, seu conuersionis primam esse contritionem, quæ est, verè expauescere agnitione iræ Dei aduersus peccata, & dolere, quòd Deum offenderimus. Et dicimus in his qui conuertuntur, aliquos tales veros pauores & dolores esse oportere, nec agere pœnitentiam eos, qui manent securi & sine dolore, vt 2. Corinth. 7. Contristati estis ad pœnitentiam. Et Ezech. 20. Et displicebitis vobis in conspectu vestro, agnoscetis vos dignos esse pœna & exitio. Et hi veri dolores sunt sensus iræ Dei, vt suo loco copiosius dicitur.

Hic autem taxamus aduersarios, qui fingunt contritionem mereri remissionem peccatorum, & oportere contritionem sufficientem esse. In vtroque errore magnæ tenebræ sunt. Nam remissio datur propter Mediatorem gratis, & quæ potest esse contritio sufficiens? Imò quòd magis crescit dolor sine fiducia misericordiæ, eò magis corda fugiunt Deum, & sustinere nulla natura hanc magnitudinem doloris potest, de qua dicitur Ies. 38. Sicut leo contriuit omnia ossa mea. Sed illa otiosa somnia scriptorum, ostendunt in ipsis & vitæ securitatem & inscitiam Euangelij.

Fiunt autem hi veri dolores, cùm arguitur peccatum (vt in Euangelio ostenditur) contemptus Filij Dei: Spiritus arguet mundum de peccato, quòd non credunt in me. Ioan. 16. Et voce legis moralis arguuntur alia peccata, vt inquit Paulus, Rom. 5. Per legem cognitio peccati.

De confessione priuata facienda pastoribus, affirmamus ritum priuatæ absolutionis in Ecclesia retinendum esse: & constanter retinemus, propter multas graues causas. Sed simul docemus, non præciendam neque postulandam esse enumerationem delictorum in illo priuato colloquio: quia nec diuinitus mandata

mandata

mandata est illa delictorum recitatio, nec possibilis est, & adducit pias mentes in dubitationem, & fidem languefacit.

Magis verò hoc taxamus, quòd nusquam aduersarij in doctrina de pœnitentia vel conuersione, mentionem faciunt fidei iustificantis, de qua suprà dictum est: qua sola verè accipitur remissio peccatorum, & cor in sensu iræ Dei erigitur, & liberamur ex doloribus inferorum, sicut scriptum est Rom. 5. Iustificati fide pacem habemus. Sine hac fide, dolores fiunt pœnitentia Saulis, Iudæ, Orestis, & similium in Tragœdijs.

Nec docent Euangelium, sed legem & humanas traditiones aduersarij, hanc fidem vel omittentes, vel etiam oppugnantes. Cùm autem in vera conuersione fiant hæ mutationes, mortificatio & viuificatio, vt Roman. 6. & sæpè aliàs dicitur: docendi causa distribuiamus conuersionem vel pœnitentiam, in tria membra, in Contritionem, Fidem, & nouam Obedientiam. Nam has res complectitur vera conuersio, vt vox diuina, & vera Ecclesiæ experientia ostendunt.

Nec tamen de modis loquendi, aut numero partium contentiones mouemus, sed res necessarias in conspectu omnibus esse volumus. Et maximè necessarium est Ecclesiæ extare doctrinam veram, planam, maximè perspicuam de tota conuersione, quæ quidem & in concionibus diuinis summa perspicuitate, & sine vllis labyrinthis sapissimè repetita est, vt Baptista & Christus inquit: Matth. 3. Agite pœnitentiam, & credite Euangelio. Itē, Ioan. 1. Agite pœnitentiam: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et Paulus Rom. 3. Omnes carent gloria Dei. Hic de contritione concionatur, postea de remissione: Iustificamur autem gratis, ipsius gratia, per redemptionem in Christo per fidem.

Necesse est igitur, in doctrina de conuersione, seu pœnitentia, fieri mentionem fidei. Nec satis est quòd dicunt aduersarij, sequoque de fide loqui, & hanc anteire pœnitentiam. Loquuntur enim de noticia doctrinæ: Credo remissionem peccatorum, scilicet, alijs dari, sicut & diaboli norunt symbolum: sed Euangelium postulat hanc veram fidem, quæ est fiducia misericordiæ propter Filium Dei promissæ, & acquiescens in Filio Dei, quæ inquit: Credo remissionem peccatorum mihi quoque dari, & quidem gratis, non propter meam contritionem, non propter vlla mea merita, sed propter Filium Dei, qui immensa

bonitate & sapientia diuinitatis constitutus est Mediator & Propiciator.

Scio mandatum Dei esse immutabile, vt singuli in his doloribus statuant, se certò propter eum recipi. Hæc est propria vox Euangelij, hoc decretum ex sinu æterni Patris prolatum est per Filium, & sanguine & resurrectione eius obsignatum est. Huic voluntati & decreto nolle assentiri, est contemnere Filium Dei. Et de hoc peccato inquit Ioannes: Ioan. 3. Qui non credit Filio, manebit ira Dei super eum. Sed qui credit sibi remitti peccata propter hunc Mediatorem, iam certò recipit remissionem peccatorum, propter Christum, qui efficax est in eo, viuificat & sanctificat eum Spiritu suo sancto & reconciliatus iam, certò reputatur iustus, propter Mediatorem, & est hæres vitæ æternæ.

Hanc necessariam consolationem in doctrina de conversione vel omittere, vel corrumpere, vel improbare, est manifestè delere Euangelium.

De hac fide & commune facere nos absolutio debet, & ea confirmare. Sicut confirmabatur Dauid, audita absolutione. Dominus abstulit peccatum tuum, 2. Reg. 12. Ita tu scias vocem Euangelij tibi quoque; annunciare remissionem, quæ in absolutione tibi nominatim proponitur. Noningas, nihil ad te pertinere Euangelium, sed scias ideo editum esse, vt hoc modo saluentur homines fide amplectentes Euangelium: & mandatum Dei æternum & immotum esse, vt ei credas. Qui non hac fide amplectitur Euangelium, sed manet in dubitatione, frustra audit absolutionem.

Cùm hac consolatione corda viuificantur, & sunt iam domicilium Dei, certè & nouam obedientiam incoari necesse est, vt suprà dictum est. Ac redire ad scelera, est excutere Deum, & rursus amittere iusticiam & vitam, sicut Ioannes inquit, 1. Ioan. 3. Qui facit iusticiam, iustus est: Qui facit peccatum, ex diabo lo est.

Recitauimus autem suprà summam doctrinæ de
noua obedientia.

DE SATISFACTIONE.

QUale verò chaos sit doctrinæ de Satisfactionibus, quas nominant opera indebita, indicta ab Ecclesia, longum esset recensere, & pauci ante hæc tempora intellexerunt. Non dubitamus autem, in Ecclesijs nostris & totam hanc partem verè & perspicuè expositam esse. Fuit mos primis patribus, eos, qui homicidijs, idolis, aut incestis libidinibus polluti fuerunt, arceere à sua consuetudine & præcipuè à sacrificijs. Hunc morem & Synagoga retinuit, & retinuerunt in Asia & Græcia aliæ gentes non prorsus effera. Interea polluti vagabantur, circumdati signis reatus: ut vagati sunt Orestes, Adrastus, & alij multi. Hunc morem initio & Ecclesia retinuit. Pollutos arcebat à communione: Deinde agentes pœnitentiam, ut intelligi posset, seriò eos petere veniam, & ut exemplum alijs prodesset, non subito recipiebat, sed aliquot diebus absolutio differebatur, ut publicè petentes conspicerentur. Ita Corinthius incestus arceatur, & postea non sine deliberatione recipitur. 1. Cor. 5.

Hic totus mos exempli causa institutus est, & politicus est, nihil omnino pertinens ad remissionem peccatorum. Creuit autem deinde superstitio, ut indicerentur ieiunia, abstinentia à coniuge multis annis. Hæc onera cum nimium creuissent, Episcopi rursus ea laxarunt. Hæc laxatio talium rituum, nominabatur Indulgentia.

Harum rerum historiam cum Monachi non considerarent, fixerunt fieri compensationem pœnæ æternæ in pœnas purgatorii, & in alias pœnas huius vitæ. Et addiderunt, satisfactiones indici ab Ecclesia, ut illæ pœnæ mitigentur. Et quidem oportere satisfactiones esse opera non debita lege Dei. Has fabulas monachorum, quas ne ipsi quidem intellexerunt, reiicimus, & retinemus regulas firmissimas: Pœnæ æternæ simul cum culpa remittuntur propter Filium Dei, non propter vllas nostras compensationes, iuxta illud Hof. 3. O mors, ero mors tua: ô inferne, ero pestis tua. Item, Rom. 5. Iustificati fide, pacem habemus.

Secundò: Dicimus opera indebita, de quibus isti loquuntur, non esse cultus Dei, aut compensationes, sed pertinere ad hoc dictum, Matth. 17. Frustra colunt me mandatis hominum. Et certè potestas clauium non habet mandatum indicendi tales pœnas.

Dicimus etiam, hanc applicationem Indulgentiarum, qua Papa alijs applicat merita sanctorum, commentitiam esse: & Indulgentias olim nihil aliud fuisse, nisi laxationes Canonum, quæ nihil pertinebant ad eas compensationes, de quibus monachi loquuntur.

Aliud autem est, loqui de satisfactione debita: ut de restitutione furti, usurarum, alienæ coniugis, famæ. Hæc restitutio est opus debitum, pertinens ad nouam obedientiam, ut Paulus inquit, Eph. 4. Qui furatus fuerat, iam non furetur. Qui retinet alterius coniugem, nec contritionem, nec fidem, nec nouam obedientiam habet. Nec miscenda sunt illis nænijs satisfactionum, præcepta Dei de restitutione debita, quam dicimus esse faciendam.

Fatemur & hoc, plurimas horrendas pœnas in hac vita videri per Ecclesiam, per imperia, per familias, propter certa delicta multorum hominum, etiam electorum: ut seditio mota contra Dauidem, non leuiter afflixit totam illam politiam, & multas sanctas familias.

Discernimus igitur pœnam æternam, & pœnam huius vitæ. Et dicimus, pœnam æternam, tantum propter Filium Dei remitti, cum fide iustificamur & viuificamur. Etsi autem & pœne temporales præcipue propter Filium Dei mitigantur, qui est vmbra braculum Ecclesiæ, quia magnitudinem iræ Dei hæc infirmitas sustinere non posset, sicut & Daniel orat: Dan. 9. Propter Dominum exaudi nos, & respice nostrum exilium, &c. Tamen & hoc docemus, propter ipsam conuersionem quoque mitigari pœnas: quia in sanctis promissiones legales additæ operibus, non sunt irritæ, sed habent sua præmia: qualis est, Date, & dabitur vobis. Et cum Paulus inquit, 1. Cor. 11. Si iudicaremus nos ipsi, non iudicemur. Loquitur de tota pœnitentia, non de illis vanissimis vmbis, quas disputant etiam valere, si quis relapsus sit in peccatum mortale.

Excogitantur autem in hac materia nouæ præstigiæ, Fatentur satisfactiones non esse compensationes, sed dicunt admittendas esse satisfactiones castigatorias, sicut Paulus Corinthiumpunit, 1. Cor. 5. Ea castigatio erat excommunicatio, & fatemur reos manifestorum scelerum, legitimo iudicio & ordine excommunicandos esse, nec est inane fulmen iusta excommunicatio.

Sed tamen potestas Ecclesiæ non punit vi corporali, carcerem, aut

aut

aut inedia, tantum pronunciat sententiam. Carcer & supplicia publica ad politicos gubernatores pertinent.

Tanta est autem peruersitas quorundam, vt, quanquam eui dentia veritatis conuinci se intelligant, tamen querant sophismatum ludos, ne, si cederent, prodidisse socios existimentur. Deus, qui est inspector cordium, scit nos simplici studio veritatem quæ fuisse.

DE CONIVGIO.

Semper in sola Ecclesia Dei mansit incorrupta veritas de Coniugio. Scit enim Ecclesia, Deum in genere humano vagas libidines seuerissimè prohibere, & velle intelligi & præstari castitatem, sicut ipse eam ordinat, vt ipsum quoque sciamus mentem puram & castam esse: & à diabolis discernamus, qui odio Dei delectantur confusionibus libidinum, & hanc infirmam naturam hominum impellunt, vt horribiliter contaminetur.

Quare & vbique Ethnici quædam tetra exempla admiserunt, & semper hæretici portentosas opiniones de coniugio sparserunt, vt narrant Clemens Alexandrinus & Epiphanius. Et magnam deformitatem in hac extrema mundi senectâ fecerunt Turcici mores, & lex Papæ de cœlibatu. Affirmat autem Paulus, signum esse malorum spirituum, prohibere coniugia, *1. Tim. 4.*

Quare summa cura doctrinam Dei de coniugio incorruptam conseruamus, & Dei beneficio magistratus politici in sua gubernatione iudicia coniugiorum instituerunt & tuentur: & seuerè puniunt scelera pugnancia cum lege Dei: & sciunt mandata diuina præcipi sibi curam tuendæ castitatis & coniugij. Tenemus autem veram definitionem, mandatis diuinis & consuetudini Ecclesiæ Apostolicæ congruentem.

CONIVGIUM est legitima & indissolubilis cõiunctio tantum vnus maris & vnus fœminæ, obseruanda propter mandatū Dei, qui vult hoc modo confociatum esse genus humanum, & castitatem intelligi, & non vagari libidines.

Hunc ordinem sanxit Deus initio, in hoc dicto: Erunt duo *Gen. 2.* in carnem vnā, videlicet vnus mas, & vnica fœmina inseparabiliter iuncti. Et rursus sancita est hæc prima norma à Christo, Matth. 19. Vt autem sit legitima coniunctio, seruamus persona-

k s rum

rum discrimina immutabiliter: Ne concedatur commissio personarum, quibus iure diuino non concessa est commissio, Seruantur & regulæ Iuris Canonici, de alijs propioribus gradib⁹, vt extant ordinationes graui deliberatione traditæ Consistorijs.

Scimus autem voluntatem Dei esse, ne prohibeatur coniugium vllis personis, quæ sunt idoneæ ad coniugium: & quæ extra coniugium non viuerent sine periculo conscientia, sicut Genes. 2. Matth. 19. 1. Corinth. 7. scriptum est. Ideo cōceditur apud nos coniugium sacerdotibus, & personis alijs, quæ piè in coniugio viuere malunt, quàm in cœlibatu habere sauciatas conscientias, ne Deum inuocare & piè viuere possint.

In desponsationibus etiam iuxta vetera iura, parentum cōsensum accedere volumus, cū probabili ratione parentes mouentur. De diuortijs firmissimè tenetur regula: Peccare eos, qui vel adulterio, vel desertione initium faciunt distractionis, & adulteri & adulteræ: & desertores & desertrices cōdemnamus voce docentium in Ecclesijs, & iudicium in Consistorijs, & à magistratibus seuerè puniuntur.

Sed personæ innocentī, cū recognita pronuncietur esse libera, non prohibetur coniugium, vt Deum inuocare & piè viuere possit. Cū enim expressè Dominus liberet personam innocentem, Matth. 19. cū altera polluta est adulterio, intelligenda est liberatio, non tantū nomine, sed re: & Paulus eodem modo loquitur in causa desertionis. Hæc nostra consuetudo & cum veteri Ecclesia congruit. Cæteræ leges in Consistorijs nostris cōgruunt cum iure Canonico, & populo rectè proponimus totam doctrinam de coniugio & de castitate.

Affirmamus peccata esse damnata à Deo, mortalia & expellentia Spiritum sanctum, omnes commissiones, seu seminis effusiones extra coniugium: & multas tristes pœnas in hac vita vagari per gen⁹ humanū propter libidines, sicut scriptum est Hebr. 13. Scortatores & adulteros indicabit Deus. Et de his pœnis extat comminatio, Leuit. 18.

Castitatem verò nominamus, & in vita cœlibe puritatem, & seruare iura coniugij: Et coniugium, vt antea descripsimus, affirmamus esse societatem à Deo institutam & sancitam, & placere Deo hanc ipsam societatem & officia vitæ coniugalis. & damnamus fanaticos omnes, Basilidem, Tacianum, Carpocratem & alios,

alios, quorum alij alijs modis vel damnarunt coniugium, vel tetras confusiones approbauerunt. Damnamus & legem Pontificiam, quæ prohibet sacerdotibus coniugia, & causam præbet exitij magnæ multitudini hominum: & ob eandem causam vota cœlibatus in ijs improbamus, qui non sunt idonei ad vitam cœlibet, quia hæc omnia pugnant cū decreto diuino: Dixit Dominus Genes. 2. Non est bonum homini esse solum. Dixit, id est, sua inenarrabili sapientia decreuit, genus humanum hoc modo condere, vt ex societate maris & foeminae propagetur. Et duos condidit, vt essent Ecclesia: & sanxit has metas, ne vagarentur libidines. Vult enim intellectum castitatis esse in genere humano.

Hæc cū dixerit ac decreuerit Deus, dicunt contrariū Tacianus, Papa, Monachi: qui, cū prohibent coniugium, causam præbent multis hominibus, alioqui ad virtutem idoneis, cumulandi multa & horrenda peccata, propter quæ plurimi in æternū exitium ruunt, & ira Dei aduersus totum genus humanum magis irritatur.

Lex humana pugnans cum decreto diuino, & ipso Dei opere in creatione instituto & condito: deinde & cum præceptis diuinis, & quæ fons est magnorum scelerum, propter quæ multi pereunt, & ira Dei magis accenditur, imò quam legem Spiritus sanctus oriri à Diabolo affirmat, nequaquam Ecclesiæ imponenda est, sed omnium piorum consensu abolenda est.

Non rarò autem his triginta annis accidit, vt sacerdotes, quorum mores inculpati fuerunt & modesti, præcipuè propter coniugium, interfecti sint. Ita Diabolus suam legem etiam parricidijs stabilire conatur: & habet organa, scriptores impudentiss. Eccium, Fabrum, Pygium, qui expressè scripsit, minùs peccare sacerdotem si sit mœchus, quàm si ducat vxorem. Talia scribi & dici ab ijs, qui nominari Christiani volunt, indignum est.

Vident sapientes, in hac mundi senectâ & naturam hominum languidiorem esse, & paulatim maiores disciplinæ laxationes & confusiones fieri: & semper ante excidia vrbium & ruinas regnorum proximè antecessit licentia in hoc genere. Ideo gubernatores debebant esse vigilantiores & seueriores in tuenda disciplina, in muniendis coniugij legibus, in puniendis & prohibendis vagis libidinibus: de quare extare nostras commonefactiones ad omnem posteritatem, gaudemus.

Simul

Simul etiam oramus Filium Dei, Dominum nostrum IESUM Christum, custodem Ecclesiæ, verè amantem castitatis, ut Spiritu suo casto in plurimorum cordibus accendat castitatem, & flectat mentes gubernatorum ad salutaria consilia, & reprimat Diabolum, flammam libidinum accendentem, & impediatur, ne turpia exempla latè vagentur.

Expauescunt omnium piorum animi & pectora, cum tetra & horrenda exempla ethnica legunt vel audiunt, quæ quidè deinceps & coecitas in mentibus, & alij furores exitiosi totis gentibus comitati sunt, ut in historijs omnibus obuia sunt exempla.

Scedasi filias duo Spartani stupratas in puteum abiecerant: postea quasi in ipso vestigio trucidatus est exercitus Laonicus, & imperij mutatio facta est. Sed multa sunt omnium ætatum exempla. Meminimus ipsi, Episcopos aliquos præstantes nobilitate & ingenijs, in adulterijs interfectos esse.

Sed oramus Filium Dei, ut ob hanc ipsam causam plurimos custodiat, & ad castitatem flectat, ut à pluribus rectè inuocari possit. Quæ verò pro defensione coelibatus ab aduersarijs citantur, perinde ad causam accommodata sunt, ut quod Tacianus citabat, ex Euangelio secundum Aegyptios dictum Christi ad Salomonem: Veni soluere opera mulieris. Id interpretabatur Tacianus, Veni soluere, id est, abolere coniugium, cum Christi verba loquerentur de Heuæ lapsu, & miserijs secutis eū lapsum, sicut & Ioannes scribit. Ioan. 3. Venit Filius Dei, ut destruat opera Diaboli.

DE CONFIRMATIONE ET VNCTIONE.

NOtum est, formas consecrandi oleum, magicas & execrandas esse: ideo nec vnctiones illæ, in quibus usus est ei oleum, tolerandæ sunt. Et vetustas hos ritus longè aliter exercuit, quàm nunc exercitur. In ritu confirmationis fiebat exploratio doctrinæ, in qua singuli recitabant summam doctrinæ, & palàm profitebantur se improbare furores Ethnicos & hæreticos, & velle se esse & manere veræ Ecclesiæ membra, & non discessuros à vera sententia, quæ tunc profitebantur.

Hic mos erat utilis ad erudiendos homines, & retinendos in vera agnitione Dei. Ac in Ecclesijs nostris similia sunt in cate-

chesi

chesi iuniorum, & in priuata confessione, in qua pastores doctrinam populi explorant.

Sed ritus confirmationis, quem nunc Episcopi retinent, quid est, nisi inanis umbra? Præterea Vnctio, quæ nunc extrema *Vnctio.* nominatur, fuit olim medicatio, vt ex Iacobi epistola perspicuum est. *Iacob. 5.* Nunc spectaculum est plenum superstitionis. Dicunt remitti peccata, per istas vnctiones: & addunt inuocationem mortuorum, quam etiam necesse est improbari.

Ideo hi ritus nō seruantur in nostris Ecclesijs, nec ante hæc tempora Ecclesia sensit esse necessarios. Cæterum pro ægrotis fiunt publicè & priuatim piæ preces, sicut promisit Deus, se etiam corporales, ærumnas petentibus mitigaturum esse, iuxta illud Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te.

Fiunt & funera honesta congregatione, & pijs commonestationibus, & canticis.

DE TRADITIONIBVS, ID EST, RITIBVS IN ECCLESIA INSTI- TVTIS AVTORITATE HV-

M A N A.

Natura rationalis ordinem intelligit, & intellectus ordinis nō obscurum testimonium est de Deo, nec viuere homines sine aliqua distinctione temporum, locorum, operarum, quietis, possunt, sicut in familijs videmus oportere distincta esse tempora laborum, quietis, cibi, somni, & optima quæque natura, in tota vitam maximè est amans ordinis. Ac iubet omnia in Ecclesia fieri decorè & ordine. *1. Cor. 14.*

Fuit igitur semper, inde vsq; ab initio generis humani, ordo aliquis publicorum congressuum: fuit aliqua temporum & aliorum quorundam rituum distinctio, haud dubiè plena grauitatis & elegantiae, apud illa excellentia lumina generis humani, quando in eodē horto aut tugurio confederunt Sem, Abraham, Isaac, & horum familiæ: & audita concione Sem, de vero Deo, de Filio Dei, de distinctione Ecclesiæ, & aliarum gentium, postea simul fecerunt inuocationem.

Quamquam igitur esse ritus aliquos honestos ordinis causa oportet.

oportet: tamen homines proni ad superstitionem, facile deprauant hos ritus, affingunt tales observationes esse merita remissionis peccatorum, & iustitiam coram Deo: vertunt signa in numina, sicut multi statuis tribuerunt numen, & multi vel superstitione vel tyrannide cumulant ritus: ut superstitione in Ecclesia aut ritus satisfactionum, ut nominant. Nabuchodonosor, Antiochus, quia iudicant consensum in religione prodesse ad regni concordiam & tranquillitatem, cultus instituunt, quos pariter à subditis obseruari volunt. Ibi non superstitione, sed tyrannide noua numina proposita sunt. Hæc ita fieri in genere humano, turbari & mutari veras & falsas religiones videmus, & causas miramur, cur non constanter perseuerent homines in veritate à DEO monstrata.

Sed vox diuina affirmat, à Diabolis impelli homines, ut Deo deficiant: & natura hominum cæca, curiosa, leuis, amata ludos variarum opinionum.

Aduersus hæc magna mala, præmunit & confirmat Ecclesia Deus: & certam doctrinam tradit, quæ quidem comprehensa est in libris Prophetarum, & Apostolorum, & Symbolis. Quare necesse est considerare, quales sint leges seu ritus, & unde sint.

Est igitur PRIMÆ Regula: Nulli creaturæ, non Angelis, non hominibus, non regibus, non Episcopis licet condere leges, aut ritus pugnantem cum verbo Dei. Ut, horribiliter peccauit Rex Babylonicus, quanquam excellens sapientia & virtute, iubens adorari statuas. Et peccant omnes homines, qui talibus edictis aut legibus obtemperant: sicut Heuæ peccabat, discedens à mandato diuino propter Diaboli mendacium. Sed vniuersaliter Regula seruanda est, Act. 5. Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

Talia sunt edicta, quæ præcipiunt inuocari homines mortuos, aut amplecti falsam doctrinam, aut obseruare impios cultus. De his omnibus tenenda est regula primi præcepti 1. Cor. 10. Fugite idola. Talis est & lex de coelibatu sacerdotum, quem pluri mi sine peccato obseruare non possunt. Etsi autem scimus, quid de legum mutationibus viri politici indicent, tamen Deus sic ordinauit obedientiam, ut velit nos cum ipso copulatos esse, & congruere cum sua sapientia & iustitia: unde sunt hæc regulæ immortales & æternæ, Exod. 20. Non habebis Deos alienos. Item Act. 5. Oportet

portet Deo magis obedire, quàm hominibus. Item Galat. 1. Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit.

SECUNDA Regula: Cùm vſitatum ſit, ſuperſtitiones addere operibus, quæ alioqui ſuo genere erant indifferentia, vt nō veſci carnibus, neceſſe eſt ſuperſtitiones & errores, qui adduntur, taxare, & in vſu libertatis modeſtè oſtendi poſſunt doctrinæ exempla.

Eſt autem error non obſcurus, quem ſtultitia multorum docentium & populi plerunque addit, quòd docent & exiſtimāt, ieiunia & ſimilia opera mereri remiſſionem peccatorum, tū culpe tum pœnæ: vt & Thomas ſcribit de ſatisfactionibus, & pluri mi ſic loquuntur.

Hæc Phariſaica imaginatio facilè capit animos, & obſcurat lucem doctrinæ de beneficijs Chriſti proprijs, & de gratuita remiſſione, & de fide. Cùm enim putant homines, mereri ſe remiſſionem peccatorum his ſuis ritibus, transferunt honorem debitum Chriſto, in hoſ ritus, & aliquantiſper inani fiducia tumēt. Poſtea tamen in veris doloribus ruūt in dubitationem, quæ ſunt eis exitio. Et per ſeſe magnum peccatum eſt, non noſſe beneficia Filij Dei.

Propter hanc cauſam Paulus tam acriter dimicat de abrogatione circumciſionis, & aliarum ceremoniarum legis Moſaicæ, ne vera agnitio Mediatoris extingueretur, ſi exiſtimarent homines, ſe mereri remiſſionem peccatorum, & iuſtos eſſe hæc obſervatione legis & ceremoniarum Moſi, ſicut Phariſæi contende-
bant. Et ſæpe monet Paulus, vt caueamus, ne nouis ceremonijs humanis lux Euangelij obſcuretur.

Secundus error minùs cōſpicuus eſt, ſed tamen pernicioſus. Poſtquam vident aliqui, non poſſe defendi hunc Phariſaicum errorem, delabuntur huc: Et ſi, inquiunt, non merentur hæc ceremoniæ remiſſionem peccatorum, tamē, quia ſunt bona opera & cultus Dei, defenduntur hæc traditiones: vt in lege Moſi Nazaræorū abſtinentia, etſi non merebatur remiſſionem peccatorum, tamē Deo placebat, & erat cultus Dei gratus.

Hoc ſuco recēs quidā pingere traditiones didicerunt, qui tamen non de his medijs rebus dimicant, ſed alios tetros errores & opinionem de poteſtate Episcoporum ſtabilire conantur.

Neceſſe eſt autē, pios hīc cauere doctrinæ inſidias. Magnus
error

error in hoc ipso fucō inest. Non rectè citatur exemplum ex Mo. se. Longè differunt opera à Deo instituta & ordinata, ab operibus non mandatis & non ordinatis à Deo, sed tantum consilio humano excogitatis. Erant cultus Dei opera in lege Dei ordinata, cū remissionem peccatorum non merebantur. At *ἡ θεολογικὴ* excogitata ab hominibus sine mandato Dei, nec fuerunt, nec sunt cultus Dei. Nequaquam probat Deus hanc audaciam hominum, quæ tamen semper vsitata fuit, fingendi cultus, id est, opera, quorum finis immediatus sit, vt Deus per ea honore afficiatur. Ideo exclamat vox diuina, Matth. 15. Frustra colunt me mādatis hominum. Et passim in Prophetis & apud Paulum taxatur hæc audacia.

Sed veri cultus sunt opera à Deo mandata, quæ sunt in agnitione & fiducia mediatoris, hoc fine, vt Deo præstetur obedientia, & profiteamur hunc verè esse Deum, quem sic colimus. Ita Ezech. 20. reuocat nos ad præcepta diuina, inquiens: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, sed in præceptis meis ambulate. Et sæpe repetitæ sunt hæc conciones. Et in Psal. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Et in Nume. cap. 15. Non sequantur cogitationes suas.

Tertius error est: Hypocritæ fingunt talia opera perfectiones esse, vt monachi sua vota plena vanitatis anteferunt vitæ politicae & œconomicae: cū Deus mirando consilio sic consociauerit genus humanum, & in his laboribus & periculis velit conspici fidem, inuocationem, confessionem, mutuam beneficentiam, tolerantiam, & alias virtutes.

Quartus error est opinio necessitatis, vt scribunt quidam, Ieiunium quadragesimæ necessarium est: alia arbitraria sunt.

Nec tantum carnificina est conscientia, iudicare, non esse Christianum, non esse membrum Ecclesiæ Dei, comedentē carnes die sexta, aut non seruantem ieiunium quadragesimæ: Sed error est obscurans res maximas, doctrinam de iustitia Euangelij, & de Ecclesia, qualis sit, & quomodo discernenda sint membra Ecclesiæ, non cibo & potu, sed fide, inuocatione, & ceteris virtutibus. Ac contra opinionem necessitatis expressè dicitur Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo & potu. Et Galat. 5. In libertate, qua Christus vos liberauit, state, nec rursus iugo seruitutis implicemini. Et opinio necessitatis magnas discordias semper peperit: vt olim

olim

olim cōtentiones fuerunt de die Paschatos, de fermento, & nūc
similes contentiones multæ exorta sunt.

Quintus error. Accedit ad priores opiniones & hic error,
quòd Episcopi sibi sumunt potestatem instituendi nouos cult^{us},
& obligandi conscientias, vt Gregorius constituit, vt mariti trāf-
lati ad ordinem presbyterorum, relinquerent consuetudinem
coniugum, & cōstitutio de cōfessione præcipit enumerationem,
& decreta facta sunt de discrimine ciborum & ieiunio, &c.

De talibus traditionibus etiam libri extant recentes pleni
labyrinthorum, in quibus scribitur, Peccata mortalia esse, viola-
tiones talium rituum, etiam extra casum scandali. Gerson quæsi-
uit *in meixelae*: sed vera consolatio est vox Euangelij, quæ vult hūc
intellectum libertatis in Ecclesia notum esse & conseruari, vide-
licet remotis illis erroribus, de quibus dictum est, ritus humanos
honestos, ordinis causa factos, seruari posse sine opinione meri-
ti, cultuum & necessitatis, vt suprà dictum est ex Coloss. 2. Nemo
vos iudicet in cibo aut potu, &c. Et Petrus inquit Act. 15. Quid
tentatis Deum, imponentes iugum ceruicibus discipulorū, quod
neq; patres vestri, neq; nos portare potuimus?

TERTIA Regula: Remotis erroribus illis, de quibus doce-
ri Ecclesiam necesse est, postea ritus aliquos honestos, boni ordi-
nis causa factos, & seruamus, & seruandose esse docemus: vt sine
ordine homines viuere non possunt. Et Paulus inquit 1. Corinth.
14. Omnia decorè & ordine fiant.

Et extat Athanasij dictum: Vtiles sunt ceremoniæ, sed cum
cognitione veritatis & mediocritate. Hanc vocē apparet opposi-
tam esse superstitioni, quæ tunc quoq; augebat ceremonias, & ob-
scurabat veritatem, & onerabat conscientias & Ecclesias.

Agimus autem gratias Deo, æterno Patri Domini nostri Je-
su Christi, qui propter Filium, & per eum, æternam Ecclesiā col-
ligit, quòd inde vsq; ab initio generis humani conseruauit publi-
cum ministerium Euangelij, & honestos congressus, qui ipse et-
iam distinxit quædam tempora: & oramus eum, vt deinceps ser-
uet & regat Ecclesiam.

Et studiosè docemus, vt omnes adiuuent conseruationem
publici ministerij, & vitent scandala & dissipa-
tiones, vt suo loco copiosius
dicitur.

DE VITA MONASTICA.

OMittimus longiorem commemorationem de veteribus historijs eorū, qui vel in solitudinem secesserunt, vt Antonius: vel collegia similia scholis instituerunt, extra ciuitatum frequentiam, vt Basilii. Aliæ enim alijs causæ fuerunt secedendi. De presentibus monachis iam loquamur, qui minimè sunt in solitudine. Collegia sunt hominum vel doctorum, vel indoctorum, in media luce & frequentia commodius viuentium, quàm viuunt alij homines. Habent voluptates quas expetunt, alij alias: Et multò plus otij, quàm ceteri homines in vita politica & œconomica.

Ne ipsi quidem iam illa ridicula encomia de perfectione, & de vita contemplatiua ad se transferunt, vt olim aliqui fecerunt. Et cum magna sit dissimilitudo hominum in illis sodalicijs, non volumus concionari malis, qui propter culinas & licentiam illas latebras amant: sed sanabiles obtestamur propter gloriam Dei & suam salutem, vt cogitent hæc dicta Exod. 20. Non habebis Deos alienos. i. Cor. 10. Fugite idola. Qualis nūc est vita monastica, plurimum habet impiorum cultum & vanitatis: Missas habent venales pro viuis & mortuis, & hic quæstus est in plerisque monasterijs maximus. Vsitata est ibi & mortuorum inuocatio, cumulata multis tetrīs superstitionibus, statuarum adorationibus, indulgentijs, & alijs imposturis. Studia doctrinæ aut nulla sunt, aut corrupta.

Hæ solæ causæ satis magnæ sunt, cur homines non prophani ex illis sodalicijs discedere debeant: Quia vota, quæ implicante generi vitæ, in quo est cultus idolorum, sunt haud dubiè irrita, iuxta primum mandatum, quod est immotum & æternum, & regula omnium aliorum præceptorum: Non habebis Deos alienos. Exod. 20.

Citant ex Paulo de viduis. i. Tim. 5. Primam fidem irritam fecerunt. Sed responsio firma & perspicua est. Etiam si loqueretur Paulus de votis, tamen talia vota nullo modo probaret, quæ coniuncta sunt cum cultu idolorum, & multis erroribus. Sunt autè & alia multa mendacia in votis. Promittunt castitatem & paupertatem: quàm multo verò sint idonei ad vitam cælibem, ipsi norūt. Deinde de paupertate, sciunt multo plures quærere ibi culinas instructas, quàm inopiam & famem.

Iam hoc quoque considerandum est: Excusent & laudent vitam monasticam homines disertis, ut volent, tamen semper hæc opinio in hominibus non prophanis hoc exemplo confirmatur: Quod talia opera electa humano consilio sint cultus Dei, id est, opera, per quæ iudicet Deus se honore affici. Hæc opinio taxanda & hominum mentibus euellenda est, & retrahendi sunt homines ad mandata Dei, iuxta hoc dictum, Matth. 17. Frustra colunt me mandatis hominum. Item, Non in præceptis patrum vestrorum, sed in præceptis meis ambulate. Hæc reprehensio vitæ monasticæ vera & illustris est.

Iam si affingunt merita & perfectiones, magis obscuratur Evangelium dei iustitiæ fidei, & veris cultibus: Quia tetrum & horribile mendacium est, observationes monasticas mereri remissionem peccatorum, aut tantundem valere, quantum valet baptismus, sicut Thomas expressè dicit. Nec fuit ignota antiquitati hæc reprehensio. Extat enim narratio seu vera, seu docendi causa scripta, quæ tamen iudicia piorum indicat.

Scribunt, Antonio cupienti scire, quantum apud Deum profecisset in illis exercitijs solitudinis, monstratam esse domum suam Alexandrini, vicinam portæ. Ingressus igitur alloquitur patrem familias, interrogat de doctrina & de exercitijs pietatis. Hic rectè de doctrina respondit: Postea ait, se manè breui precatione Deo gratias agere, & pro cæteris beneficijs, & quod Filium miserit. Deinde petere se remissionem peccatorum propter Filium, & orare ut Ecclesiam seruet & suam familiam: orare & Filium, ut pro nobis intercedat, & hac fide acquiescere, & lætum facere domesticas operas, & curare, ut filij rectè doceantur. Non alia, inquit Antonius, habes exercitia duriora? Parùmne sustinet laboris, inquit iste, qui familiæ victum quærit? & multa subinde incidunt, quæ patrem familias duriter excruciant, & accedunt onera communia civium. Non vides, quantum sit priuatarum & publicarum miseriæ in vita? quas rectè ferre, & in his exercere fidem & patientiam, satisne duram militiam esse existimas? Abijt Antonius, & intellexit se commone fieri, ne anteferet sua exercitia officijs vitæ communis. Tales narrationes & aliæ leguntur: quæ etiam si docendi causa ita scriptæ sunt, tamen ostendunt eruditorum iudicia.

Nec iam longiorem disputationē addere opus est, præsertim
cū

cum nemo in illis locis, vbi sunt Monachi, ignoret, plurimum esse prauarum superstitionum in monasterijs, & studia doctrinae vel nulla, vel corrupta esse. Deliberationem verò de modo emendationis, relinquimus ijs qui praesunt.

In multis locis desunt pastores Ecclesijs, aut deest victus pastorum locupletium. His primum opitulandum erat ex redditibus monasteriorum locupletium. Postea pauperum quoque studia inde iuuanda sunt, & in aliquibus scholae constitui possunt, praesertim cum necesse sit Ecclesiam multis pauperibus praebere sumtus ad discendum, vt ex eo numero legantur pastores & ministri, qui doceant Ecclesias. Hospitalia etiam inde iuuanda sunt, in quibus pauperes, qui diuturnis morbis laborant, ali necesse est.

Ad tales vsus verè pios, ad alēdos pastores, pauperes & scholasticos, ad constituendas scholas, ad iuuanda hospitalia, magna pars reddituum in monasterijs, in his regionibus Dei beneficio translata est. Reliquum in oeconomiam, in quolibet monasterio impenditur: & stultitia est, existimare oeconomias non esse sumtuosas.

Abbates verò ditiores hoc tempore, in quales vsus profundant redditus, exempla multorum ostendunt, quos nominare possemus, qui pariter literas, religionem & virtutem oderunt, & heluantur de his cleemosynis, & aut nullos pastores Ecclesijs suis praeficiunt, aut, si quos habent, esurire sinunt.

DE INVOCATIONE HOMINVM PIORVM, QVI EX HAC VITA DISCESSERVNT.

IN capite Iesaiæ 42. scriptum est: Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo. Est autem gloria Dei propriissima, inuocatio: vt Matth. 4. inquit Dominus: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Et immotum ac æternum decretum est primi praecepti, Exod. 20. Nō habebis Deos alienos. Necesse est igitur in Ecclesia doctrinam de inuocatione purissimam extare, ad quam corrumpendam inde vsq; ab initio generis humani Diabolus varijs modis semina sparsit, & semper sparget. Quare vigilantiores esse debemus, & maiore cura retinere modum

dum inuocationis, seu adorationis, propositū in verbo Dei, iuxta dictum Ioan. 16. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. In his verbis sancitus est modus, quem constantissimè tueri debemus: non miscere alios modos, pugnantés cum voce diuina, aut qui nullo exemplo probato in Scripturis confirmati sunt.

Nulla maior virtus est, nulla efficacior cōsolatio, quàm vera inuocatio. Necesse est igitur taxare eos, qui veram inuocationem vel negligunt, vel corrumpunt: & sunt corruptelæ variæ. Multi non discernunt suam inuocationem ab Ethnica, ac nec cogitant quidem, quid alloquantur. De his inquit Dominus in capite Ioannis 4. Vos adoratis quod nescitis. Vultq; Ecclesiam cogitare, quid alloquatur, inquit: Nos adoramus quod scimus. Multi non cogitant, an, & quare exaudiantur. Recitant precatōnes, & dubitant tamen, cū scriptum sit Iacob. 1. Postulet in fide, nihil hæsītans. De his materijs alibi dicimus.

Hoc loco reprehendimus hanc corruptelam Ethnicam, quòd defenditur consuetudo alloquentium homines, qui ex hac vita discesserunt, & petitur ab eis vel auxilium, vel intercessio. Talis inuocatio aberrat à Deo, & tribuit vel efficaciam creaturis, vel auxilium, vel intercessionem. Nam qui verecundiùs locuti sunt, de sola intercessione dixerunt. Sed humana superstitio longiùs procedit, & efficaciam tribuit, sicut multæ cantiones publicæ ostēdunt: Maria mater gratiæ, Tu nos ab hoste protege, In hora mortis suscipe. Hos versiculos audiuius doctorem Theologiæ monachum præfari morienti, & sæpe repetere, cū quidem nullam CHRISTI mentionem faceret: Et possunt exempla multa recitari.

Accedunt & alij furores. Alij apud alias statuas existimantur esse magis propitij. Hi furores cū palàm similes sint Ethnicorum, & haud dubiè valde irritent iram Dei, & à docentibus taxandi sunt, & à pijs magistratibus seuerè puniendi.

Reprehensio autem perspicua argumenta hæc tria continet. Creaturis tribuere omnipotentiam, est impietas: Inuocatio creaturæ, quæ est extra hanc vitæ consuetudinē, tribuit ei omnipotentiam: Quia confessio est, quòd intueatur omnium corda, & discernat gemitus veros à simulatis. Hæc tantū tribuenda sunt æterno Patri, & Filio eius, Domino nostro Iesu Christo, & Spiritui

tui sancti. Nequaquam igitur inuocatio ad homines, qui ex hac vita discesserunt, facienda est.

Dolendum est, hæc mala non intelligi. Sed te ipsum aspicere, & considera quid agas. In hac inuocatione discedis à Deo, nec cogitas, quid inuoces: & scis illos opitulatores, quos quæris, Annam, aut Georgium, non videre motus tui cordis: qui quidem si scirent se inuocari, etiam cohorrescerent, nollent hunc honorem Deo debitum tribui ullis creaturis. Qualis autem est inuocatio ad surdos?

Et si scimus quid respondeant aduersarij (finxerunt enim sophismata, ad eludendam veritatem) tamen diuina testimonia ipsorum responsioni desunt.

Et precatio quæ est sine fide, hoc est, ubi non potes statuere, an talem inuocationem approbet ac recipiat DEVS, inanis est.

Meminimus Lutherum sæpe dicere: In Veteri Testamento illustre testimonium esse diuinitatis Messias, quod affirmat eum inuocari. Et hac proprietate Messias ibi à cæteris Prophetis discernitur. Id grauissimum testimonium querebatur obscuratum & labefactatum esse, translata inuocatione ad alios homines. Ac propter hanc solam causam, dicebat, consuetudinem alios inuocandi improbandam esse, etiamsi non accederent aliæ causæ.

Secundum argumentum. Irrita est inuocatio sine fide, & nullus cultus in Ecclesiam sine mandato diuino inuehendus est. Nulla autem extat sententia, quæ ostendat inuocationem hanc, quam defendunt, ad homines factam, Deo placere, & efficacem esse. Est igitur irrita inuocatio. Qualis est enim precatio, hoc modo accedere ad Annam, aut Georgium: Inuoco, sed dubito, utrū tua intercessio mihi profit, dubito an me audias, an mihi opem feras?

Si homines hæc arcana peccata intelligerent, execrarentur tales preces, ut reuera sunt execrandæ & sunt Ethnicæ. Postea ex talibus inijs quanti furores sequuntur? concursus & inuocationes ad certas statuas, petitio certorum beneficiorum à singulis: ab Anna, ut à Iunone, petuntur diuitiæ: à Georgio, ut à Marte, victoriæ: à Sebastiano, Rocho, depulsio pestilentiae: ab Antonio, defensio porcorum, &c. Hæc, etiamsi aduersarij dicunt, se non probare, tamen lucri causa retinent, ut manifestum est.

Adiun-

Adiungamus & tertium argumentum. Expresse scriptum est 1. Tim. 2. Vnus est Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Hunc in omni inuocatione intueri nos oportet, & Euangelij doctrinam de eo nosse: Quod nemo accedere ad Deum possit, nisi fiducia huius Mediatoris, qui simul interpellat pro nobis, ut ipse inquit Ioan. 14. Nemo venit ad Patrem, nisi per Filium. Et iubet ipse nos ad sese confugere, inquit Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Et modum inuocationis ipse docet, cum ait Ioan. 16. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Patrem nominat, ut sciungas tuam inuocationem ab Ethnica, & cogites quid alloquaris. Cogites hunc verum Deum esse, qui se patefecit misso Filio. Non vagetur animus, ut Ethnica mulier in Tragœdia dicit: Inuoco te Deus, quicquid es, &c.

Sed hunc esse verum Deum scias, qui se patefecit misso Filio, crucifixo & resuscitato, & talē agnoscas, sicut se patefecit. Deinde scias, hunc ita certò recipere & exaudire inuocantes, cum ad Mediatorem Filium, crucifixum pro nobis, & resuscitatum confugimus, & petimus nos propter eum recipi, exaudiri, iuari, & saluari. Nec alio modo ullis homo recipitur à Deo vel exauditur.

Nec incerta est hæc inuocatio, sed iubet sic inuocantes firma fide statuere, hunc cultum Deo placere, & sic inuocantes certò recipi & exaudiri. Idè inquit Ioan. 14. Quicquid petieritis in nomine meo, id est, me agnoscetes, & nominantes, seu inuocantes tanquam redemptorem, summum sacerdotem, & intercessorem.

Solus hic summus sacerdos ingreditur in sanctum sanctorum: id est, in arcanum consilium diuinitatis, & cernit pectus æterni Patris, & pro nobis interpellat, & nostros dolores, gemitus, & preces ad eum perfert, scrutans corda nostra.

Hanc doctrinā de Mediatore obscuratam & corruptam esse manifestum est, cum confugerent homines ad Matrem virginē, tanquam magis propitiam, & alij alios mediatores quærerent.

Ac manifestum est, nullum extare exemplum in Prophetis aut Apostolis, ubi fiat compellatio ad homines: Exaudi me Abraham, vel, Exaudi me Deus propter Abraham. Sed compellatio fit ad Deum, qui se patefecit: videlicet ad æternum Patrem, Filium Iesum Christum, & Spiritum sanctum, ut recipiat, exaudiat & saluet propter Filium.

Fit & expressè ad Filium, vt 2. Thess. 2. Ipse Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, confirmet vos, &c. Et Gen. 48. nominat Iacob Deum, & Mediatorem Filiū, cū ait: Deus, coram quo ambulauerunt patres mei, & Angelus qui eripuit me de cunctis malis (id est, promissus Saluator) benedicat pueris istis. Vt inur igitur his formis.

Inuoco te, Omnipotens Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, conditor cœli & terræ, & omnium creaturarum, vnā cum Filio tuo, Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto tuo, sapiens, verax, bone, iuste, liberrime, caste & misericors, miserere mei, & iustifica me per & propter Iesum Christum, Filium tuum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, exaudi & sanctifica me Spiritu sancto tuo.

Inuoco te Iesu Christe, Fili Dei, crucifixe pro nobis, & resuscitate, *λόγε καὶ εἰς ὧν αἰδίς πατρὸς* miserere mei, intercede pro me apud æternum Patrem, & sanctifica me Spiritu tuo sancto.

In his formis scimus quid alloquamur. Et cū extent testimonia verbi Dei, quæ ostendunt hanc inuocationem Deo placere, & exaudiri, talis inuocatio fide fieri potest.

Hæc non sunt in inuocatione, quæ fit ad homines. Colligunt nonnulli testimonia ex Augustino, & alijs, vt ostendant beatiss in cœlo curæ esse res humanas. Potest hoc illustrius ostendi ex colloquio Moysi & Eliæ cum Christo. Et non dubiū est, beatos orare pro Ecclesia: sed tamen inde non sequitur, inuocandos esse.

Et si autem docemus, non inuocandos esse homines, tamen historias beatorum populo proponimus: Quia necesse est omnibus aliquo modo notam esse Ecclesiæ historiam, quibus testimonijs vocata & condita sit Ecclesia, & quomodo seruetur, & quod genus doctrinæ per Patres, Prophetas, Apostolos, & Martyres propagatum sit. In his historijs iubemus, vt omnes agant gratias Deo, quòd se patefecit, quòd colligit Ecclesiam per Filium, quòd doctrinam nobis tradidit, & quòd misit doctores, & in eis testimonia de se ostendit.

Iubemus, vt doctrinam eorum considerent, & vt testimonijs, quæ Deus in eis ostendit, fidem confirment. Considerent itē exempla iudicij & poenarum, vt excitetur in eis timor Dei: iubemus imitari fidem, patientiam, & cæteras virtutes. Discant in Deo

Deo non esse *πρωτοπαλιαν*, & petant se quoq; recipi, exaudiri, regi, saluari & iuuari: sicut Deus recipit Dauidem, Manassem, Magdalenam, latronem in cruce.

Monemus etiam, quomodo exempla cuiuslibet in sua vocatione imitanda sint: Quia error in imitatione, & *κακομιλία*, sapè ingentium malorum causa est. Laudamus etiam ipsorum sanctorum diligentiam, qui curarunt, ne effunderent dona Dei. Deniq; non stulti amplissimam doctrinam ex his historijs promere possunt, quam proponi populo remota superstitione vtilissimum est.

DE MAGISTRATV POLITICO.

DEi beneficio in Ecclesijs nostris & hæc pars doctrinæ de dignitate magistratus, qui gerit gladium, & de dignitate legum, iudiciorum, & totius ordinis politici, piè illustrata est: & magno labore ac multis scriptis refutati sunt Anabaptistarum & aliorum fanaticorum hominum multi & magni furores.

Docemus igitur, in tota doctrina Dei, per Prophetas & Apostolos tradita, affirmari ordinem politicum, magistratus, leges, iudicia, & legitimam societatem hominum nequaquam casu existere in genere humano. Et quanquam multum est horribilium confusionum, quæ à diabolo & ab hominum furoribus oriuntur, tamen à Deo institutam esse legitimam gubernationem, & societatem hominum: & quantum ordinis reliquum manet, immensa bonitate Dei propter Ecclesiam conseruari. Sicut Roman. 13. dicitur, & in Psalm. 126. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, &c. Sunt igitur res suo genere bonæ, gerere magistratus, esse iudicem, esse ministrum iudiciorum, legitimè vti iudicijs, gerere bella legitima, & esse militem in bellis legitimis, &c.

Et potest his rebus vti homo Christianus, sicut vtitur cibo, potu, remedijs, emtione, venditione. Nec peccat gerens magistratus iuxta vocationem, exercens iudicia, militans, legitimo supplicio afficiens condemnatos &c. Et magistratui politico subditi debent obedientiam, sicut Paulus inquit, Rom. 13. Non solum propter iram, id est, meru poenæ corporalis, qua afficiun-

tur contumaces ab ipsis magistratibus: sed etiam propter conscientiam, id est, contumacia est peccatum offendens Deum, & auelens conscientiam à Deo.

Hanc sententiam diuinam Ecclesijs proponimus, quæ munus potestatem legitimam, & totum ordinem politicum: & ostendimus discrimen Euangelij & politicæ gubernationis. Vult Deus regi & coërceri politica gubernatione omnes homines, etiam non renatos: ac lucent in hac gubernatione quoque sapientia & iusticia Dei, & bonitas erga genus humanum. Sapientiam ostendit ordo, qui est discrimen virtutum & vitiorum, & confoctio hominum per legitima imperia, & contractus miranda sapientia ordinatos.

Deinde iusticia Dei conspicitur in politica gubernatione, quia vult puniri manifesta scelera à magistratibus: & cum ipsi, qui præsumunt, non sumunt supplicia de fontibus, Deus ipse mirabiliter rapit eos ad pœnas, & regulariter atrociora delicta punit atrocibus pœnis in hac vita, ut dicitur Matth. 26. Qui gladium acceperit, gladio peribit. Item, Heb. 13. Scortatores & adulteros iudicat Deus &c. Vult in his pœnis conspici discrimen virtutum & vitiorum, & vult disci, Deum sapientem, iustum, veracem & castum esse. Conspicitur & bonitas Dei erga genus humanum, quia hoc modo societatem hominum conseruat. Ideò autem conseruat, ut inde Ecclesia colligi possit, & vult politias esse hospitia Ecclesiarum.

Et aliud est politica gubernatio, quæ coërcet omnes etiam non renatos: aliud remissio peccatorum & iusticia in cordibus, quæ est incoatio vitæ & salutis æternæ, quæ voce Euangelij fit in credentibus.

Vtrumque bonum tribuit Deus generi humano, & discrimina iusticiæ politicæ & lucis in cordibus vult intelligi. Nec Euangelium damnat aut dissipat politias, aut œconomias. Etsi autem non pertinet ad docentes in Ecclesia, leges particulares ferre de politica gubernatione: tamen in genere de officio potestatis hoc tradit vox diuina.

Primum: Vult Deus, sine vlla dubitatione magistratus sonare vocem legis moralis in genere humano, quod ad disciplinam attinet, iuxta Decalogum, seu legem naturalem: hoc est, vult magistratum voce primum proponi summas & immutabiles leges, prohibentes cultum idolorum, blasphemias, periuriam, iniustas

iniustas cædes, vagas libidines, violationem coniugij, furta & fraudes in pactis, contractibus & iudicijs.

Secundum officium: Harum legum diuinarum & immutabilium, quæ sunt testimonia de Deo, & summæ normæ morum, sit custos magistratus, in puniendis omnibus, qui eas violant. Nam vox legis sine pœna & sine executione, parum valet, ad frenandos & coercendos homines. Ideò dictum est à Paulo, Rom. 13. Potestas sit terrori malo operi, & honori bono. Et antiquitas rectè dixit: Magistratus est custos legis, scilicet primæ & secundæ tabulæ, quod ad disciplinam attinet.

Tertium officium est magistratus politici, etiam addere legi naturalia quas leges, quæ sunt determinationes circumstantiarum legis naturæ: sitq; harum legum custos in puniendo. Sed nequaquam ferat aut defendat leges pugnantes cum iure diuino & naturali, sicut scriptum est, Iesaiæ 10. Væ ijs, qui condunt leges iniquas: Quia imperia sunt ordinatio diuina, in qua sapientia & iusticia Dei, id est, leges iustæ dominari debent, sicut inquit rex sapiens & Deum timens Iosaphat, 2. Par. 19. Non hominum exercetis iudicium, sed Dei, qui vobiscum est in iudicio. Sit timor Dei vobiscum, & cum diligentia omnia agite.

Quamquam autem multi in imperijs negligunt gloriam Dei, tamen hæc præcipua cura esse debebat, audire & amplecti veram doctrinam de Filio Dei, & Ecclesias fouere, sicut Psalmus 2. inquit: Et nunc, reges, intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Item, Psal. 23. Aperite portas, principes, vestras: id est, Aperite imperia Euangelio, & præbete hospitium Filio Dei. Et Iesaiæ 49. Et reges erunt nutritores tui, & reginæ: id est, Respublicæ sint nutrices Ecclesiæ, præbeant hospitia Ecclesiæ & pijs studijs.

Sint membra Ecclesiæ ipsi quoque reges & principes, & doctrinam rectè intelligant, non adiunent eos, qui falsam doctrinam stabiliunt, & iniustam saeuiciam exercent, sed sint memores huius dicti: Dan. 4. Glorificantes me glorificabo. Et Daniel regem Babylonicum hortatur ad agnitionem iræ Dei, & ad clementiam erga exulantem Ecclesiam, cum ait: Redime peccata tua iusticia & clementia erga pauperes, & erit sanatio delictorum tuorum. Et cum sint inter præcipua Ecclesiæ membra, videant, vt iudicia in Ecclesia rectè exercentur sicut

Constan.

Constantinus, Theodosius, Arcadius, Marcianus, Carolus Magnus, & multi pij reges curauerūt rectè exerceri iudicia Ecclesiæ. Cæterum de discrimine vtriusq; gradus, ministerij Euangelici & politicæ potestatis, extant scripta in Ecclesijs nostris multa, quæ ostendunt, nos neq; fanaticas neq; seditiosas opiniones docere, sed monstrare necessariam doctrinam in Euangelio traditam de vtroq; gradu, vtilem pietati & paci communi.

DEO GRATIA.

HAec est summa doctrinæ, quam in Ecclesijs nostris, Dei beneficio, vna voce sonamus: quam quidem esse incorruptam sententiam doctrinæ diuinitus traditæ in scriptis Prophetis & Apostolicis, & Symbolis, nequaquam dubitamus, & ex vetustis scriptoribus sincerioribus intelligi potest, congruere eam cum veteri & puriore Ecclesia.

Ostendit autem res ipsa, nos non curiositate nouas aut argutas disputationes quæsiuisse, nec de potentia aut opibus contendere, sed tantum necessariam doctrinam ad veram inuocationem Dei, & ad salutem animarum, ex magna caligine traditionum & opinionum euoluere, & simplicissimè ac planissimè eam Ecclesijs proponere. Necesse est enim omnes sanos fateri, magnas fuisse doctrinæ tenebras, & multos errores in doctrina monachorum, & laqueos conscientiae multiplices in Pontificijs traditionibus. Et vtra doctrina sit vera, plana, perspicua, utilis conscientijs & moribus, ostendit collatio. Non enim defugimus iudicia piorum: imò semper veram Dei Ecclesiam, hoc est, omnes pios & eruditos, vbicunq; sunt, volumus hæc, quæ dicimus, cognoscere: quos non dubitauimus testes fore, hanc doctrinam esse veræ Ecclesiæ Dei catholicæ consensum.

Offerimus etiam nos, quocunq; tempore, ad copiosiores declarationem, in singulis partibus: & hanc commemorationem doctrinæ nunc factam, congruere cum confessione Augustæ exhibita, Anno 1530. sentimus.

Cum igitur doctrina, quam recitamus, vera sit, & Ecclesiæ necessaria, oramus ne damnentur Ecclesiæ nostræ, quasi aut errores amplectantur, aut sine graui causa stolidè & seditiosè tumultuentur. Veritas & rerum magnitudo, hac iniusta criminatione nos liberent.

Deinde

Deinde ipsam Synodum piè monemus. Vident veteres abusus, & errores multos & magnos hæere in Ecclesia: Quia omnibus ætatibus inde vsq; ab initio generis humani, diabolus errorum semina spargit, & postea multa, in scitia hominum, aut superstitione, confirmantur aut repullulant.

Cùm autem iam vanitas multarum superstitionum nota sit, tempora flagitant emendationem: & nisi gubernatores curabunt extare illustratam veritatem, magnæ distractiones opinionum secuturæ sunt, præsertim cùm in hac postrema mundi senectâ plus confusio impendeat. Ideò synodus videat, ne manifestam veritatē damnet. Et si piè deliberatura est, quomodo consulendum sit Ecclesijs, & à nobis declaratio copiosior petetur: eligendi sunt viri eruditi, intelligentes & amantes veritatem, & timentes Deum, qui de his tantis rebus simul deliberent. Nec tantum numero suffragiorum nobiscum certetur: cùm manifestum sit ex multis præiudicijs, quid Rom. Pontifex & plurimi Episcopi ei addicti sentiant, qui tot iam annos non solum edicta contra nos sanguine scripta ediderunt, sed etiam multos nobiscum sentientes interfecerunt: & multi doctrinam nec intelligant, nec curent, sed profanis persuasionibus imbuti, existiment hoc præcipuè dignum esse politicis viris, defendere præsentem formam, & tueri auctoritatem suam. Et ad hanc rem quærunt ministros idoneos, qui sophismatum præstigijs veritatem eludant.

Quare iam testamur, nos veritatem non abiecturos esse, etiamsi talium hominum iudicijs condemnata fuerit: & palàm testamur, nos Tridentinæ synodi, quæ antea edidit decreta partim palàm falsa, partim ambigua & sophistica, non assentiri: sed flagitare, vt de ijsdem rebus & audiamur, & errores antea confirmati decretis Tridentinis emendentur.

Et reuerenter oramus Inuietissimum Imp. Carolum Augustum, ne permittat aduersarijs, vt veritatem sua audacia opprimant, & crudelitatem, quæ aduersus innocentes exercetur, confirmet, & maiora dissidia iniustis decretis excitent.

Commendamus autem & Ecclesiam & nos ipsos, Filio Dei, Domino nostro Iesu Christo, quem scimus voce Euangelij colligere sibi æternam Ecclesiam: & eum oramus, vt nos regat, nec sinat extingui lucem Euangelij sui, nec deleri sinat cœtus ipsum verè inuocantes.

DEO GRATIA.

